

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

Препис

РЕШЕНИЕ № 558

от 29 юли 2010 година

ЗА ОДОБРЯВАНЕ НА ОСНОВНИТЕ ДОПУСКАНИЯ И БЮДЖЕТНАТА ПРОГНОЗА ЗА ПЕРИОДА 2011-2013 Г., ПРИЕМАНЕ НА РАЗХОДНИТЕ ТАВАНИ ПО ПЪРВОСТЕПЕННИ РАЗПОРЕДИТЕЛИ С БЮДЖЕТНИ КРЕДИТИ, БЕЗ ПО ОБЩИНИ, ЗА ПЕРИОДА 2011-2013 Г. И ЗА ОДОБРЯВАНЕ АКТУАЛИЗАЦИЯ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ДЪРЖАВНИЯ ДЪЛГ

На основание чл. 14, ал. 2 и 3 от Закона за устройството на държавния бюджет и чл. 16, ал. 2 от Закона за държавния дълг

МИНИСТЕРСКИЯТ СЪВЕТ

РЕШИ:

1. Одобрява основните допускания по бюджетната прогноза за периода 2011-2013 г. и за изготвянето на проектите на бюджети на първостепенните разпоредители с бюджетни кредити за 2011 г. съгласно приложение № 1.
2. Одобрява бюджетната прогноза за периода 2011-2013 г. съгласно приложение № 2.
3. Приема разходните тавани по първостепенни разпоредители с бюджетни кредити за периода 2011-2013 г. на държавните органи, министерствата, ведомствата, Сметната палата, Комисията за финансов надзор, Националния осигурителен институт, Националната здравно-

осигурителна каса, Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите” и Учителския пенсионен фонд съгласно приложение № 3.

4. Приема разходните тавани по извънбюджетни фондове и сметки за периода 2011-2013 г. съгласно приложение № 4.

5. Приема проекта на субсидиите/трансферите за Българската национална телевизия, Българското национално радио, Българската академия на науките, държавните висши училища и държавните висши военни училища за периода 2011-2013 г. съгласно приложение № 5.

6. приема проекта на размерите на бюджетните взаимоотношения между централния бюджет и бюджетите на общините за периода 2011-2013 г. съгласно приложение № 6.

7. Одобрява актуализация на Стратегията за управление на държавния дълг съгласно приложение № 7.

МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ: /п/ Бойко Борисов

**ГЛАВЕН СЕКРЕТАР НА
МИНИСТЕРСКИЯ СЪВЕТ: /п/ Росен Желязков**

Вярно,

**ДИРЕКТОР НА ДИРЕКЦИЯ
“ПРАВИТЕЛСТВЕНА КАНЦЕЛАРИЯ”:**

/Веселин Даков

Основни допускания по бюджетната прогноза и разходните тавани по първоепенни разпоредители с бюджетни кредити, без по общини, за периода 2011-2013 г. и по законопроект за държавния бюджет на Република България за 2011 г.		2011 г.	2012 г.	2013 г.	Приложение № 1 към т. 1
№	ОСНОВНИ ДОПУСКАНИЯ ЗА ПЕРИОДА 2011-2013	Мерва			
		сдваница			
	А				
1.	Размер на данъчната ставка за облагане с ДДС	В	1		
2.	Размер на основната данъчна ставка на корпоративния данък	%	20	2	
3.	Данъчна ставка за данъците на физическите лица	%	10	20	3
4.	Данъчна ставка за данъците върху дивидентите, ликвидационните дялове и доходите на местни и чуждестранни юридически лица	%	10,5	10	20
	в т.ч.			10,5	10
4.1.	Данък върху дивидентите и ликвидационните дялове на местни юридически лица, които не са търговци	%			10,5
4.2.	Данък върху дивидентите и ликвидационните дялове на местни юридически лица	%	5		
4.3.	Данък върху дивидентите и ликвидационните дялове на бюджетни предприятия	%	5	5	5
4.4.	Данък върху дивидентите и ликвидационните дялове на чуждестранни юридически лица	%	5	5	5
5.	Акцизи	%			
	в т.ч.				
5.1.	Акциз на безоловен бензин	лв./1000	710		
5.2.	Акциз на газол	лв./1000	615	710	10,5
5.3.	Акциз на керосин	лв./1000	615		
5.4.	Акциз на кокс и въглища	лв./1000	630	630	710
5.5.	Акциз на електрическа енергия	лв./гигавауа	0,60	630	645
5.6.	Акциз на цигари:	лв./MWWh	2,00	0,60	645
	- специфичен акциз на 1000 къса	лв./1000 къса	101 лв. + 23% от продажната цена	2,00	0,60
5.7.	Акциз на спиртни напитки (стилов алкохол)	лв./1000 л	1100		2,00
5.8.	Акциз на стилов алкохол (ракия)	лв./1000 л	550	101 лв. + 23% от продажната цена	
5.9.	Акциз на междинни продукти	лв./1000 л	90	1100	100
5.10.	Акциз на пиво	лв./1000 л	90	550	1100
5.11.	Акциз на природния газ, използван като моторно гориво	лв./1000 л за градус Плато	1,5	90	550
5.12.	Акциз на природния газ, използван като гориво за отопление	лв./гигавауа	0,0	1,5	90
6.	Данък върху зстрахователните премии	лв./гигавауа	0,0	1,7	1,5
7.	Политика по доходите в бюджетната сфера	%	2	0,0	3,4
	Заплаване на номинални размер на средствата за заплати, достигнат през 2010 г.		2	2	0,3
8.	Размер на минималната работна заплата	лева	240		
9.	Размер на осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване	%	21,2	240	2
	в т.ч.				
9.1.	за фонд „Пенсии“	%	16	21,2	240
9.2.	за фонд „Общо заболяване и майчинство“	%	3,5	16	21,2
9.3.	за фонд „Трудови злополука и професионална болест“	%	0,7	3,5	16
9.4.	за фонд „Безработица“	%	1	0,7	3,5
					0,7
					1

№	ОСНОВНИ ДОПУСКАНИЯ ЗА ПЕРИОДА 2011-2013	Мерна единица	2011 г.		2012 г.		2013 г.	
			А	В	А	В	А	В
10.	Размер на осигурителните вноски за здравното осигуряване	%	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
11.	Размер на осигурителните вноски за допълнително задължително пенсионно осигуряване	%	12	12	12	12	12	12
12.	Размер на вноската за Учителския пенсионен фонд	%	7	7	7	7	7	7
13.	Размер на осигурителните вноски за професионалните пенсионни фондове	%	4	4	4	4	4	4
14.	Размер на осигурителната вношка за здравно осигуряване за лицата до 18-годишна възраст и след навършване на тази възраст, ако учат редовно - до завършване на средно образование	%	4	4	4	4	4	4
15.	Размер на вноската за фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“	%	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
16.	Размер на гарантирания минимален доход (ПМД)	лева	2000	2000	2000	2000	2000	2000
17.	Максимален месечен размер на осигурителния доход през календарната година	лева	420	420	420	420	420	420
18.	Минимален месечен размер на осигурителния доход през календарната година за самоосигуряващите се лица	лева	60:40	60:40	60:40	60:40	60:40	60:40
19.	Разпределение на осигурителните вноски между осигурителноосигурени в т.ч.	сотношение	60:40	60:40	60:40	60:40	60:40	60:40
19.1.	Разпределение на осигурителните вноски за социално-осигурителни фондове между осигурители и осигурени лица (с изключение на фонд „Пенсии“)	сотношение	7,1:8,9:12	7,1:8,9:12	7,1:8,9:12	7,1:8,9:12	7,1:8,9:12	7,1:8,9:12
19.2.	Разпределение на осигурителната вношка за фонд „Пенсии“ между осигурителноосигурени	сотношение	60:40	60:40	60:40	60:40	60:40	60:40
19.3.	Разпределение на здравно-осигурителната вношка между осигурителноосигурени	сотношение	12	12	12	12	12	12
20.	Размер на трансфера за фонд „Пенсии“ върху сбора от осигурителните доходи на всички осигурени лица за календарната година	%	136,08	136,08	136,08	136,08	136,08	136,08
21.	Минимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст	лева	100,86	100,86	100,86	100,86	100,86	100,86
22.	Размер на социалната пенсия за старост	лева	700	700	700	700	700	700
23.	Максимален размер на получаващите една или повече пенсии	лева	240	240	240	240	240	240
24.	Пенсионна политика	лева	240	240	240	240	240	240
25.	Размер на месечното парично обезщетение за отглеждане на малко дете	лева	90%	90%	90%	90%	90%	90%
26.	Размер на месечните помощи за отглеждане на дете до навършване на една година	лева	350	350	350	350	350	350
27.	Размер на средномесечния доход по чл. 4 от Закона за семейни помощи за деца	лева	150	150	150	150	150	150
28.	Размер на еднократната помощ при бременност	лева	250	250	250	250	250	250
29.	Размер на еднократната помощ при раждане	лева	600	600	600	600	600	600
29.1.	- за първо дете	лева	по 250	по 250	по 250	по 250	по 250	по 250
29.2.	- за второ дете	лева	100	100	100	100	100	100
29.3.	- за трето дете и всяко следващо	лева	100	100	100	100	100	100
30.	Размер на допълнителната еднократна помощ за дете с установени трайни увреждания над 50 на сто до навършване на двегодишна възраст	лева	100	100	100	100	100	100

№	ОСНОВНИ ДОПУСКАНИЯ				Мерна единица	2011 г.	2012 г.	2013 г.
	ЗА ПЕРИОДА							
	2011-2013							
	А							
31.	Размер на месечната помощ при отглеждане на дете до завършване на средното образование, но не повече от 20-годишна възраст				лв	1		
32.	Размер на еднократната помощ за отглеждане на близници до навършване на една година				лва	35	2	3
33.	Размер на еднократната помощ за отглеждане на дете до навършване на една година				лва	1200 лв. за всяко дете	35	35
34.	Минимален размер на обезщетението за безработица				лва	2880	1200 лв. за всяко дете	1200 лв. за всяко дете
35.	Максимален размер на обезщетението за безработица				лва	2880	2880	2880
36.	Ниво на салдото по консолидираната фискална програма				лва	144	144	
					% от БВП	1200	1200	1200
						-2,5	-1,5	-1,0

**БЮДЖЕТНА ПРОГНОЗА
ЗА ПЕРИОДА 2011-2013 Г.**

Съдържание

I. УВОД	3
II. ИКОНОМИЧЕСКИ ПЕРСПЕКТИВИ И МАКРОИКОНОМИЧЕСКА СТАБИЛНОСТ.....	3
1. ПРЕГЛЕД И ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА СВЕТОВНАТА ИКОНОМИКА	3
2. ПРЕГЛЕД НА РАЗВИТИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА.....	4
3. ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА И МАКРОИКОНОМИЧЕСКА ПРОГНОЗА ЗА ПЕРИОДА 2010 – 2013 Г.	8
4. ФИСКАЛНИ РИСКОВЕ	11
III. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА КЪМ МЕСЕЦ МАЙ 2010 Г.....	11
IV. ОЦЕНКА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА ДО КРАЯ НА 2010 Г.	15
V. ЦЕЛИ НА ФИСКАЛНАТА ПОЛИТИКА ЗА ПЕРИОДА 2011 – 2013 Г.....	17
VI. ДАНЪЧНА ПОЛИТИКА.....	19
VII. СОЦИАЛНО-ОСИГУРИТЕЛНА ПОЛИТИКА	22
VIII. ПОЛИТИКА ПО ДЪЛГА	28
IX. УПРАВЛЕНИЕ НА СРЕДСТВАТА ОТ ЕС И ВНОСКА В ОБЩИЯ БЮДЖЕТ НА ЕС.....	29
X. ЗАКЛЮЧЕНИЕ	32
ПРИЛОЖЕНИЕ.....	33

I. УВОД

В бюджетната прогноза за периода 2011-2013 г. са представени основните допускания по отношение на данъчната и осигурителната политики, политиката по доходите, публичните разходи, както и фискалната цел относно бюджетното салдо за следващия тригодишен период. Разгледани са макроикономическите и фискални предизвикателства, пред които е изправена икономиката и протичащите реформи, израз на предприетите от правителството мерки за смекчаване и постепенно възстановяване от негативните ефекти на международната финансова и икономическа криза.

В прогнозата са отразени ефектите от основните допускания за разработването на тригодишна бюджетна прогноза и разходни тавани по ПРБК, без по общини, за периода 2011-2013 г. По този начин се обединяват няколко отделни стъпки от решението на Министерския съвет за бюджетната процедура за 2011 г., като се изтегля напред във времето приемането на тези решения. Това от своя страна ще позволи концентриране на усилията на разпоредителите с бюджетни кредити върху приоритизиране на техните цели, политики и програмите в средносрочен план и за 2011 г., както и по-ранното обсъждане на законопроекта за държавния бюджет за 2011 г. и документите към него от Министерския съвет и внасянето му в Народното събрание.

Съдържащите се в прогнозата допускания за нивата на основните фискални параметри в следващия тригодишен период са резултат и на водения до момента диалог от страна на правителството за приоритетните политики, програми и мерки в публичния и реалния сектори и са съобразени с възможностите за финансовото им обезпечаване, съпроводено с оптимизиране структурата на държавната администрация и повишаване ефективността на разходите.

Бюджетната прогноза за периода 2011-2013 г. е съобразена с настъпилите промени в бюджета за 2010 г., отразени в приетия Закон за изменение и допълнение на Закона за държавния бюджет на Република България за 2010 г. Тази последователност осигурява необходимата устойчивост в управлението и разпределението на публичните ресурси, както и висока степен на предсказуемост за икономическите агенти и международните финансови институции по отношение на целите и приоритетите на правителството и оценката му за развитието на икономиката в средносрочен план.

II. ИКОНОМИЧЕСКИ ПЕРСПЕКТИВИ И МАКРОИКОНОМИЧЕСКА СТАБИЛНОСТ

1. Преглед и тенденции в развитието на световната икономика

Световната финансова и икономическа криза продължава да оказва негативно влияние върху международната икономика. След регистрираните спадове през първата половина на 2009 г., световната икономика се характеризира с положителен растеж през второто полугодие на 2009 г. и началото на 2010 г. Връщането към растеж беше подпомогнато от мерките на паричната и фискалната политика, нарасналото доверие на потребителите и бизнеса, както и по-продължителния цикъл на стоково-материалните запаси. Световната търговия започна да се стабилизира след първото тримесечие на 2009 г., като по последни данни за първото тримесечие на 2010 г. отбеляза нарастване от 25% на годишна база.

Бизнес активността нараства както в производството, така и в сектора на услугите. Нарастването на производството е подкрепено от значително увеличение на новите

поръчки. Показателите за пазара на труда показват първи признаци на стабилизиране на общата заетост. Възстановяването на икономическата активност е по-значително в развиващите се и нововъзникващи пазари и по-бавно в развитите икономики.

Значителните фискални и монетарни стимули и цикълът на стоково-материалните запаси в САЩ допринесоха за възстановяване на икономиката през втората половина на 2009 г. Според последните оценки на бюрото за икономически анализи на САЩ, реалният БВП е нараснал съответно с 5.6% през четвъртото тримесечие на 2009 г. и с 3.2% през първото тримесечие на 2010 г.

През изминалата година европейската икономика отбеляза спад – от 4.2%, въпреки че спадът се забави значително през втората половина на годината, достигайки 1.9% през четвъртото тримесечие. През първото тримесечие на 2010 г. икономиката на Европейския съюз (ЕС) нарасна с 0.6% на годишна база и с 0.2% спрямо предходното тримесечие. През първото тримесечие на 2010 г. БВП на Евророната нарасна за пръв път от края на 2008 г. насам, достигайки ръст от 0.8% на годишна база.

Производството се сви и в повечето държави на ЕС извън Евророната, но през втората половина на 2009 г. скоростта на това свиване се забави. Причините за спада бяха основно срывът на външното търсене и по-рестриктивните условия за финансиране. Освен това намаленото доверие на потребителите, а в някои случаи и отрицателните последици от спадните цени на активите, предизвикаха значително съкращаване на вътрешното търсене в повечето държави.

2. Преглед на развитието на националната икономика

Световната икономическа криза оказваше влияние върху икономиката на България през цялата 2009 г. Стойността на БВП за годината е в размер на 66.3 млрд. лв., а реалният спад – 5%. Най-голям принос за спада имаха инвестициите. В същото време поради значително намаление във вноса се отчете подобряване на външнотърговското салдо. Негативното развитие в икономиката продължи и през настоящата година като БВП за първо тримесечие на 2010 г. отчете спад от 3.6%. Той се дължи предимно на продължаващото свиване в потреблението.

През 2009 г. дялът на брутообразуването на основен капитал намаля значително до 24.8% от БВП, след като достигна нивото от 33.4% през 2008 г. През първото тримесечие на 2010 г. инвестициите продължават да спадат, но с по-малки темпове. Що се отнася до крайното потребление, то се сви с 10.5% през последното тримесечие на 2009 г., като основен принос за това имаше колективното потребление. В началото на 2010 г. се отчита ръст в колективните разходи, но въпреки това потреблението в страната продължава да спада, поради ограничаване на разходите от страна на домакинствата. Износът на стоки и услуги спадна със 17.4% през първото тримесечие на 2009 г., след това темпът на спад започна да се забавя и за четвърто тримесечие се отчете растеж, продължил през първо тримесечие на 2010 г. (5.9%). Вносът през 2009 г. спадна с по-бързи темпове и това доведе до подобряване на външната търговия.

През 2009 г. най-висок реален спад реализира индустрията (8.1%). Тя беше най-бързо засегната от световната икономическа криза. Началото на 2010 г. се характеризира със съживяване на индустрията. Спадът в този сектор се забавя до -0.9%. В същото време продължава негативната тенденция в развитието на услугите (-1.2% за първо тримесечие). Растежът в сектора на услугите започна да спада с известен лаг, като влиянието на световната криза върху сектора се усети след второто тримесечие на 2009 г. и за третото спадът е 5.1%. Неговата динамика е силно зависима от динамиката на

крайното потребление на домакинствата. Секторът на селското стопанство реализира спад от 11.3% за четвъртото тримесечие на 2009 г. и -1.3 за първото на 2010 г.

Инфлация

Динамиката на инфлацията през 2009 г. до голяма степен бе повлияна от ниското вътрешно и външно търсене и спада в цените на храните и енергийните стоки на международните пазари. Инфлацията по хармонизиран индекс на потребителските цени (ХИПЦ) достигна 1.6% в края на годината, а средногодишната ѝ стойност е 2.5%.

Цените на хранителните продукти и енергийните стоки следваха ясно изразена тенденция на понижение, като бяха сред основните фактори за забавяне ръста на инфлацията. Цените на неенергийните промишлени стоки също регистрираха съществено забавяне до 0.8%, поради силното съкращаване на потреблението на домакинствата на нехранителни стоки. Намалелата икономическа активност от своя страна доведе до спад в заетостта и забавяне на динамиката на номиналните работни заплати, което допринесе за понижение на инфлацията не само при продуктите, произведени от преработващата промишленост, но и в сферата на услугите. Така инфлацията при този компонент в края на 2009 г. достигна 3.4% на годишна база при 11.4% за същия период на 2008 г.

Съществен принос в инфлацията имаше по линия на по-високите акцизни ставки върху тютюневите изделия, което предизвика 24% увеличение в техните цени и 0.7 процентни пункта принос в общата инфлация.

Още през последното тримесечие на 2009 г. хармонизираният индекс на потребителските цени започна да се повишава на годишна база под влияние на повишаващите се международни цени на енергийните продукти. Към месец юни 2010 г. годишният темп на инфлация се повиши до 2.5%, формиран основно от поскъпване на енергийните стоки и тютюневите изделия (с принос съответно от 0.9 и 1.4 п.п.). От друга страна свитото вътрешно търсене продължава да подтиска темпа на инфлация при услугите и нехранителните стоки. Запазва се и спадът на годишна база в цените на хранителните стоки, който към юни е -2.9%, като до голяма степен динамиката им остава под влияние на международните цени.

Паричен сектор

Валутният борд запази стабилността си през 2009 г. и изминалите месеци на 2010 г. Валутните резерви на страната нарастваха през по-голямата част от 2009 г., като в края на годината възлизаха на 25.3 млрд. лв. В края на годината ръстът им на годишна база достигна 1.6%, след като в периода март-ноември този показател бе с отрицателни стойности. Валутните резерви осигуряваха висока степен на покритие на паричната база и паричното предлагане, като в края на декември тези съотношения бяха съответно 195.2% и 52.9%. Способността на валутните резерви да покрият вноса на стоки и услуги, а така също и на краткосрочния външен дълг са ключови за стабилността на валутния борд. През цялата 2009 г. резервите покриваха повече от 5 месеца внос на годишна база при препоръчителен минимум от 3 месеца. В края на декември стойността на показателя се повиши до 8%, главна заслуга за което имаше значителното понижение на вноса. Покритието на краткосрочния външен дълг на страната в края на 2009 г. бе на ниво от 100.2%.

Динамиката на валутните резерви през първите 6 месеца на 2010 г. бе в низходяща посока и в края на м. юни те възлизат на 23.8 млрд. лв. Въпреки наблюдаваната тенденция на понижението от началото на годината те нарастват с 2.2% спрямо същия месец на предходната година. Към края на май резервите покриват паричната база и

паричното предлагане съответно на 196.6% и 48.9%. Същевременно те осигуряват 7.7 месеца внос на годишна база към същия момент и покриват 105% от краткосрочния външен дълг.

Българските банки продължават да поддържат добри показатели за капиталова адекватност и ликвидност. Отношението на обща капиталова адекватност показва устойчиво повишение, като от 13.3% в края на 2007 г. достигна съответно 14.9% и 17.7% в края на 2008 г. и първото полугодие на 2009 г.

Платежен баланс

През миналата година световната икономическа криза доведе до корекции в платежния баланс на България и дефицитът по текущата сметка се сви до 9.4% от БВП на страната. През 2009 г. вносът и износът се свиха, като вносът намалня много по-силно от износа, както относително, така и в абсолютни стойности. Намалняването на обема на българския износ започна през последното тримесечие на 2008 г., когато търсенето от страна на нашите основни търговски партньори се сви в резултат на икономическата криза. Дъното в динамиката беше достигнато през април 2009 г. (-39.4%), след което спадовете намалняха. Българският износ започна да нараства на годишна база от ноември миналата година насам. Благоприятно въздействие върху износа оказва възстановяването на търсенето на световните пазари и нарастването на международните цени на суровините и материалите през последните месеци.

Вследствие на слабото потребление и инвестиции в страната вносът спадна през последните 16 месеца, като най-големият спад бе достигнат през юни 2009 г, след което темпът започна да намалнява до 11% на годишна база през февруари. През март обаче, тенденцията се пречупи и стойността на внесените в страната стоки се увеличи леко с 0.9% до 1.4 млрд. евро, което може да е индикатор за постепенно възстановяване на вътрешното търсене. За първото тримесечие вносът намалня с 5% на годишна база. Най-голям принос за намалняването на спада във вноса има нарастването на вноса на руди и на суров петрол, както и на резервни части и оборудване и някои видове стоки с инвестиционно предназначение.

Балансът на услугите се подобрява на годишна основа от началото на миналата година, с изключение на м. август, когато е било наблюдавано намаление на чуждестранните туристи в България.

След като и за цялата 2009 г. бе отчетен спад на чуждестранните туристи, през първите четири месеца на 2010 г. броят на посетилите България чужденци се повишава на годишна база. В резултат от премахването на визовите ограничения в края на 2009 г. през последните месеци значително се увеличава туристопотокът от Сърбия и Македония. Повишава се и броят на руските и английските туристи, което компенсира намалелите посещения на германци.

През изминалата година статията доход бе отрицателна в размер на 1 577.9 млн. евро, като нарасна с 8.5% спрямо предходната година. Плащанията по преки чуждестранни инвестиции бяха с 13.4% по-ниски спрямо 2008 г. В същото време, нетните текущи трансфери възлязоха на стойност 931.4 млн. евро, като нараснаха с 12%. Този ръст до голяма степен се дължи на постъпленията от фондове на Европейския съюз.

Финансовата сметка през 2009 г. възлезе на стойност 2 171.2 млн. евро, като по този начин покри 68% от дефицита. Притокът на преки чуждестранни инвестиции към месец декември достигна 3.2 млрд. евро, което е спад наполовина спрямо 2008 г. Отслабване на инвестиционната активност се наблюдаваше във всички сектори, като най-значим беше номиналният спад при финансовото посредничество, недвижимото имущество и

търговията. Икономическата и финансова криза са основният фактор, който увеличава инвестиционния риск и кара чуждите инвеститори да бъдат предпазливи. През януари-май 2010 г. финансовата сметка е отрицателна в размер на близо 1 млрд. евро, като за това намаление основен принос имат по-ниските преките чуждестранни инвестиции в страната (253 млн. евро през май, в сравнение с 1 211 млн евро през същия месец на миналата година). Значимо негативно влияние оказват и намаленията на депозитите на чуждестранни граждани и заемите, отпуснати от чужденци на български жители.

Пазар на труда и доходи

В резултат на понижената икономическа активност, намалените приходи от продажби и ограничените възможности за финансиране на дейността, през 2009 г. работодателите започнаха процес на оптимизиране и намаление на разходите за труд. Това се осъществяваше чрез преразпределение на работното време, освобождаване на заетост и ограничаване ръста на заплатите. До средата на годината се наблюдаваше стремеж към задържане на използвания труд и отлагане освобождаването на работници и служители, но постепенно възможностите за това се изчерпаха и заетостта ускори темпа си на намаление, а безработицата бързо нарасна. Годишният темп на намаление на заетите възлезе на 0.8% през първото тримесечие, като достигна 5.7% през последното тримесечие на 2009 г. Равнището на безработица се повиши до 7.9% за последните три месеца, а средната за годината стойност на показателя възлезе на 7.6%. Коефициентът на заетост за населението на възраст 15-64 навършени години намалява с 1.4 п.п. в сравнение с 2008 г. и достигна 62.6%.

Негативните тенденции на пазара на труда се пренесоха и през първите три месеца на 2010 г. За периода януари-март бе отбелязан засилен темп на освобождаване на труд, вследствие на продължаващия спад в икономическата активност и започналите през миналата година процеси на реструктуриране на предприятията и оптимизация на персонала. Броят на заетите бе със 7.7% или с 251.5 хил. души по-нисък в сравнение с първото тримесечие на 2009 г. Както и през миналата година най-бързо намаление на работещите отбелязаха отрасли в сектора на индустрията, съответно 12% средно за преработващата промишленост, независимо от възстановяването в ръста на приходите от продажби в голяма част от икономическите дейности там, както и строителството, където спадът на заетостта достигна 22% през първото тримесечие на годишна база. Повлияни от свитото вътрешно търсене, по-голямата част от отраслите в сектора на услугите също отбеляза спад на заетостта.

Броят на безработните отчете най-бързото си повишение за последната година (53.5% или 118.8 хил. души) и през първото тримесечие на 2010 г. достигна 341 хил. души, като нивото на безработица възлезе на 10.2%.

От м. март нивото на регистрираната безработица в страната отбелязва намаление на месечна основа, което бе свързано с активизирането на дейности със сезонен характер в областта на туризма, строителството, селското стопанство и др., както и на програмите за субсидирана заетост. В края на м. юни показателят възлезе на 9.0%, задържайки се с около 2 п.п. по-висок на годишна база.

Свиването на търсенето на труд в страната оказва задържащ ефект и върху доходите на населението. През 2009 г. средната работна заплата в българската икономика се е повишила номинално с 8.5% спрямо 2008 г. като динамиката на показателя се характеризираше със съществено забавяне спрямо предходните години. Още от началото на 2009 г. започна да се наблюдава процес на ограничаване на растежа на доходите, както в частния (7.4%), така и в общественния сектор (9.3%) на икономиката, в т.ч. и в бюджетния сектор (8.4%). Динамиката на показателя се обуславяше от факта, че от

средата на годината в голяма част от икономическите дейности доходите от труд се запазиха на относително постоянно ниво, а през последните месеци на 2009 г. и началото на 2010 г. в някои от тях (в част от икономическите дейности на преработващата промишленост и в строителството) се наблюдаваше дори намаление на номиналната работна заплата на месечна база. През първото тримесечие на 2010 г. средната работна заплата общо за икономиката се е повишила с 9.9% в номинално изражение спрямо съответния период на 2009 г., а в публичния и частния сектор на икономиката с 6.1% и 11.5% съответно.

Процесите на оптимизиране на разходите, в т.ч. и тези за труд, от страна на предприемачите, които започнаха да се наблюдават от началото на 2009 г. в резултат от намаленото производство в българската икономика повлияха положително върху динамиката на производителността на труда. През първото тримесечие на 2010 г. производителността на труда отчете растеж от 6.7% спрямо аналогичния период на 2009 г. като развитието на показателя по икономически сектори показва, че с изключение на транспорта, всички останали отчитат реален растеж на годишна база.

Възстановяването на производителността на труда в българската икономика и ограничаването на растежа на доходите оказаха благоприятно влияние върху динамиката на разходите на работодателите за труд за единица продукция. През 2009 г. ръстът на показателя се забави до 3.8% спрямо 4.2% за 2008 г., а през първото тримесечие на 2010 г. той отбеляза спад от 0.6% спрямо съответния период на 2009 г.

3. Тенденции в развитието на националната икономика и макроикономическа прогноза за периода 2010 – 2013 г.

В настоящата прогноза се очаква икономиката на ЕС да продължи да се възстановява, след като през първо тримесечие на 2010 г. отбеляза реално увеличение от 0.6%. За цялата година растежът ще достигне 0.7% и се очаква да се ускори до 2.4% през 2013 г. За същия период световната икономика се очаква да отбележи нарастване от 3.1% през 2010 г. до 5% през 2013 г.

Основни макроикономически показатели

Показатели	Мярка	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.
БВП - текущи цени	млн.лв.	66 728.1	66 256.3	69 183.7	73 181.0	78 7161	84 354.0
БВП - реален растеж	процент	6.0%	-5.0%	0.5%	3.6%	4.7%	4.9%
Хармонизирана инфлация							
в края на годината	процент	7.2%	1.6%	4.1%	3.4%	2.9%	2.7%
средна за периода	процент	11.9%	2.5%	2.8%	3.6%	3.5%	2.7%
Валутен курс	лв. / USD						
- в края на годината		1.41	1.36	1.59	1.58	1.58	1.58
- средногодишен		1.33	1.40	1.53	1.58	1.58	1.58

Икономически растеж

През 2010 г. се очаква слаб икономически растеж от 0.5%. Двигател на икономическата активност ще бъде външният сектор. Положителното развитие на българската икономика

е свързано с увеличено търсене от страна на външнотърговските ни партньори. Износът на България отбеляза умерен реален растеж през първо тримесечие на 2010 г. и се очаква тази тенденция да продължи. За цялата 2010 г. увеличението на обема на износа ще бъде 5.9%, а през 2011 г. ще достигне 6.2%. Положителен растеж на вътрешното търсене се очаква през 2011 г.

Вследствие на по-високата безработица домакинствата засилиха ограничаването на разходите си в края на 2009 г. и началото на 2010 г. Така през цялата 2010 г. се очаква реален спад на потреблението на домакинствата от 3.1%. Обемите му отчасти ще бъдат възстановени през 2011 г., когато се очаква растеж от 2.3%.

Инвестициите, макар и със значително по-нисък темп (-3.2%) спрямо бързата корекция през 2009 г., също ще продължат да спадат през 2010 г. През 2011 г. се очаква по-активна инвестиционна дейност и съответно 5% реално увеличение на брутното капиталобразуване. През периода 2010-2013 г. се очаква делът им да се стабилизира около 24.5% от БВП.

Свиването на вътрешното търсене предопределя и продължаващ спад на вноса през 2010 г. В противоположна посока ще оказва натиск ускореният износ, тъй като ще се увеличи търсенето на суровини и материали, необходими за експортно ориентирани производства. Така реалният спад на вноса ще се ограничи до 1.1% през 2010 г., а възстановяването на вътрешното търсене ще доведе до растеж на вноса от 3.7% през 2011 г.

Инфлация

Инфлационните процеси през 2010 г. почти изцяло ще бъдат движени от нарастването на международните цени на суровините и енергийните стоки. През настоящата година се очаква възстановяване на равнището на цените на стоките търгувани на международните пазари след значителния им спад през 2009 г. Очертаващата се през 2010 г. номинална обезценка на еврото спрямо щатския долар ще увеличи допълнително ролята на международните цени върху вътрешните цени.

Цените на производител на промишлена продукция ще продължат да нарастват, както под влияние на международните цени, така и на външното търсене. Цените на производител на продукция предназначена за износ достигнаха 16.8% повишение за м. май спрямо съответния месец на предходната година, докато тези за вътрешния пазар се повишиха с 5.8%.

При инфлацията на потребителските цени се очаква през втората половина на 2010 г. да се отразят вторичните ефекти от високите цени на петрола и другите енергийни суровини върху неенергийните стоки и услуги. В резултат на това инфлацията се очаква да достигне 4.1% в края на 2010 г., а средногодишната ѝ стойност да бъде 2.8%.

През следващите години се очаква нисък темп на растеж на международните цени. Пазарът на труда няма да оказва натиск за повишението на вътрешните цени през 2010 и 2011 г. поради сравнително ниското нарастване на заплатите, които се очертава да бъдат в съответствие с нарастването на производителността на труда.

Платежен баланс

Показатели (млн.евро)	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.
Текуща и капиталова сметка	-7921.6	-2719.2	-403.1	82.1	518.4	874.1
(в % от БВП)	-23.2%	-8.0%	-1.1%	0.2%	1.3%	2.0%
Текуща сметка	-8199.0	-3196.2	-1132.5	-824.2	-594.6	-166.5
(в % от БВП)	-24.0%	-9.4%	-3.2%	-2.2%	-1.5%	-0.4%
Финансова и капиталова сметка	11672.8	2648.2	1219.8	1827.0	2643.6	1679.2
в т. ч.						
Преки чуждестранни инвестиции	6696.5	3212.5	2600.0	2626.0	2678.5	2732.1
Общ баланс	674.2	-649.8	87.3	1002.8	2049.0	1512.7

Коригирането на външните дисбаланси на страната също ще продължи. Подобряването на търговския баланс и този на услугите ще доведе до свиване на дефицита по текущата сметка до -3.2% от БВП през 2010 г. и -2.2% през 2011 г. Увеличените спестявания в страната са възможност за погасяване на чуждестранните задължения, натрупани през предходните години, с което да се редуцира високият частен дълг на страната.

В средносрочен план се предвижда умерен икономически растеж между 3.6 и 4.9%. Ще се запази новата структура на растеж от положителен принос за нарастването на БВП от страна на външния сектор и относително по-малък положителен принос на вътрешното търсене. Инвестициите ще останат с дял от около 25% до 2013 г., а частното потребление ще отбелязва растежи с малко по-ниски темпове от ръста на БВП.

Текущата сметка ще продължи да се подобрява. През 2012 г. се очаква да бъде -1.5% от БВП и -0.4% през 2013 г. За същия период се очаква запазване на притока на ПЧИ в страната близо до размера им през 2010 г.

Пазар на труда и доходи

До края на годината се очаква спадът на заетостта постепенно да се забави. Наблюдаваното през последните месеци намаление на безработицата се свързва с влиянието на сезонни фактори, чието отшумяване ще се отрази в продължаващ ръст на безработицата. Средното за годината ниво на безработица се очаква да възлезе на около 9%. През 2011 г. очакваният икономически растеж и възстановяването на инвестиционната активност ще бъдат съпроводени със слабо повишение в броя на заетите от около 0.5% спрямо 2010 г., а равнището на безработица се очаква да отбележи намаление до 8.8% средно за годината. В периода 2012-2013 г. възстановяването в положителната динамика на пазара на труда се очаква да продължи с по-нататъшен ръст на заетите и намаление на безработицата в страната.

През 2010 г. динамиката на доходите от труд общо за българската икономика отново ще се характеризира със забавяне спрямо предходната година, имайки предвид очакванията за по-ниско търсене на труд. По отношение на доходите в публичния сектор се предвижда те да се запазят на нивото си от 2009 г., съобразени с общото икономическо развитие и отчитащи фискалната позиция на страната. Номиналният темп на растеж на доходите от труд ще започне да се ускорява на годишна база в съответствие с общата икономическа динамика.

4. Фискални рискове

Международната икономика започна да се възстановява от финансовата и икономическа криза. Този процес и неговата продължителност, обаче, остават несигурни и остават като риск за българската икономика, а оттам и за публичните финанси. От друга страна, средносрочната макроикономическа прогноза е по-скоро консервативна и съответно, основните рискове пред изпълнението на бюджета в средносрочен план са свързани с:

- изместване структурата на икономическия растеж към по-висок принос на нетния износ и по-ниска данъчна събираемост;
- застаряване на населението, водещо до натиск върху пенсионната система.

По предварителни данни дефицитът по консолидираната фискална програма възлиза на около 1.9% от БВП за първите четири месеца на годината. Слабото изпълнение беше в резултат на по-ниски данъчни приходи, съпроводени от нарастващи разходи в резултат на погасяване на стари задължения. Това съответно наложи ревизирането на бюджетните планове за годината в посока допускане на бюджетен дефицит.

В предишните години вътрешното търсене представляваше основен двигател на икономическия растеж, което беше благоприятно за бюджета, създавайки висока данъчна база. Обратното, икономически растеж, генериран от износ, би създал условия за по-нисък растеж на данъчните приходи в сравнение с растежа на БВП, тъй като износът не е облагаем. Като цяло рискове за изпълнението на приходната страна на бюджета в средносрочен план съществуват, въпреки консервативното планиране. Допълнително е възможно да се проявят и рискове, свързани с разходната част на бюджета, предвид натиска, който икономическият спад и слабото възстановяване ще окажат върху разходите за социални помощи и помощи за безработица.

В дългосрочен план се прогнозира значително влошаване на демографската структура на населението, което представлява съществен риск за фискалната политика. Увеличаването дела на възрастните хора се очаква да доведе до забележим натиск в дългосрочен план върху бюджетните разходи за пенсии и здравеопазване. Този процес е сериозно предизвикателство за запазване устойчивостта на публичните финанси и води до необходимост от предприемането на реформи в пенсионната система, подобряване на качеството на публичните разходи в системата на здравеопазването и образованието, както и поддържането на консервативна политика по отношение на бюджетния баланс. Тези реформи ще позволят поемането на тежестта от застаряващото население в бъдеще, без да се застраши стабилността на публичните финанси.

III. ИЗПЪЛНЕНИЕ НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА КЪМ МЕСЕЦ МАЙ 2010 г.

Преглед на фискалната позиция към месец май 2010 г.

Изпълнение на приходите

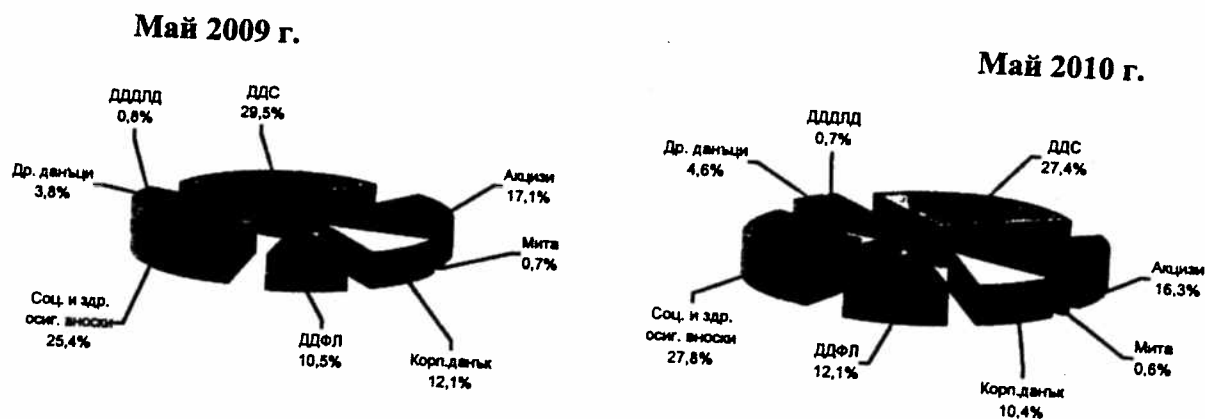
Данните за изпълнението на приходите към края на месец май показват забавяне, основно в частта на данъчните приходи. През първите месеци на 2010 г. се запазва тенденцията на спад на вноса, докато при износа вече се виждат положителни сигнали и той бележи ръст през последните месеци. По-ниският внос, както и по-ниските цени на някои суровини и материали за преработвателната промишленост се отразяват в спад

при постъпления от ДДС от внос. От друга страна ръстът на износа води до по-висок ефективно възстановен данъчен кредит, което също допринася за по-ниските постъпления от ДДС. Спадът във вноса оказва влияние и върху постъпленията от акцизи.

При съпоставката с данните за първите пет месеца на 2009 г. има ясно изразен базов ефект с еднократен характер. През януари 2009 г. приходите от ДДС от вътрешнообщностно придобиване (ВОП) са значително по-високи от среднопретеглените приходи за останалите месеци на 2009 г. Това се дължи на постъпилите еднократно приходи през януари 2009 г. от ДДС, свързани с огромните публични разходи в края на 2008 г. Разходите за декември 2008 г. на консолидирано ниво превишават два пъти среднопретеглените разходи за предходните месеци на 2008 г., като това обуславя и по-високия размер на декларирания за внасяне през януари 2009 г. ДДС от ВОП. Тези приходи обаче са с еднократно за годината действие и през 2010 г. не се наблюдава подобен ефект. При съпоставката на общия размер на приходите за първите пет месеца на 2010 г. с тези за 2009 г. следва да се имат предвид и постъпилите в началото на 2009 г. авансови плащания от фондовете на ЕС, които също имат еднократен ефект.

На следната графика е представена структурата на данъчните приходи по КФП за петте месеца на 2009 г. и 2010 г.

Данъчните постъпления (вкл. приходите от осигурителни вноски) са в размер на 7 229.4 млн. лв. Приходите в частта на преките данъци възлизат на 1 675.3 млн. лв., при 1 987.0 млн. лв. за същия период на миналата година. В номинално изражение приходите от преки данъци са се свили с 311.7 млн. лв. спрямо предходната година, като това се дължи в най-голяма степен на свиване на печалбите на компаниите в резултат на световната финансова и икономическа криза.

Приходите от косвени данъци са в размер на 3 206.7 млн. лв., намалели са с 812.4 млн. лв. и представляват 79.8 % от отчетените за същия период на 2009 г. Постъпленията от ДДС към 31.05.2010 г. възлизат на 1 983.6 млн. лв. Съпоставени с постъпленията към май 2009 г. през отчетния период са постъпили с 521.2 млн. лв. по-малко, което се обуславя от една страна от значителните приходи, постъпили през месец януари 2009 г., в резултат на по-високите разходи, извършени през месец декември 2008 г. (вкл. и значителни по размер публични разходи), и от друга – от намаления обем на сделките в страната и страните-членки на ЕС, довел до спад на постъпленията от ДДС от сделки в страната и ВОП с 11.6 % спрямо същия период на 2009 г. Постъпилите акцизи за периода

са в размер на 1 179.0 млн. лв. Приходите от мита и митнически такси за петте месеца на 2010 г. са в размер на 44.0 млн. лв.

Приходите от други данъци (включват други данъци по ЗКПО, имуществени данъци, постъпленията от налози върху захарта и др.) са в размер на 335.7 млн. лв.

Приходите от социалноосигурителни и здравни вноски към 31.05.2010 г. са в размер на 2 011.7 млн. лв.

Неданъчните приходи по консолидираната фискална програма са в размер на 1 681.8 млн. лв. По-голямата част от неданъчните приходи се формира по бюджетите на министерствата и ведомствата. Изпълнението на неданъчните приходи по централния бюджет е в размер на 485.6 млн. лв. Високото изпълнение за периода се дължи от една страна на постъпилата през месец април дължима вноска по централния бюджет от превишението на приходите над разходите на БНБ в размер на 354.7 млн. лв. и от друга – на постъпилите приходи от дивиденди от търговски дружества с държавно участие в капитала в размер на 97.5 млн. лв. По бюджетите на общините към края на месец май са постъпили 411.5 млн. лв.

Постъпилите помощи (основно съфинансиране от Структурните и Кохезионния фондове на ЕС по бюджета на Националния фонд и постъпления от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони по бюджета на Разплащателната агенция към ДФ „Земеделие“) за петте месеца на 2010 г. са в размер на 446.6 млн. лв.

Изпълнение на разходите

Извършените разходи по консолидираната фискална програма (вкл. вноската на Република България за общия бюджет на ЕС) към 31.05.2010 г. са в размер на 10 717.8 млн. лв.

Основни разходни показатели по консолидираната фискална програма към май 2009 г. и 2010 г.

* Вкл. нетния прираст на държавния резерв

Разходи по основните съставни бюджети по КФП

Републикански бюджет

Нелихвените разходи по републиканския бюджет (без трансферите за др. бюджети), извършени през отчетния период са в размер на 2 763.5 млн. лв. Съпоставени с данните за 2009 г., нелихвените разходи са намалели с 15.7 %, което се дължи в най-голяма степен на по-ниските капиталови разходи (с 44.6 %) и разходи за субсидии (с 34.3 %). Значителното намаление на капиталовите разходи спрямо същия период на 2009 г. (с 303.2 млн. лв.) се дължи на изпреварващото усвояване на средства в първите месеци на 2009 г. В сравнение с май 2009 г. разходите за субсидии по републиканския бюджет са намалели със 118.8 млн. лв., тъй като през месеците април и май 2009 г. са изплатени субсидии на тютюнопроизводителите в размер на 109.6 млн. лв. Разходите за заплати, възнаграждения и осигурителни вноски са в общ размер на 1 067.4 млн. лв. Разходите за текуща издръжка са в размер на 766.4 млн. лв. - основно разходи за горива, енергия, външни услуги, текущ ремонт, медикаменти консумативи, други възнаграждения и плащания на персонала и др., извършени от първостепенните разпоредители с бюджетни кредити, които попадат в обхвата на републиканския бюджет. Социалните разходи (вкл. разходите за стипендии) са в размер на 325.6 млн. лв. и са основно разходи по бюджета на МТСП за обезщетения по Закона за интеграция на хората с увреждания, Закона за семейните помощи за деца, Закона за социално подпомагане и др. Разходите за субсидии са в размер на 227.6 млн. лв. Капиталовите разходи (вкл. нетния прираст на държавния резерв) възлизат на 376.6 млн. лв.

Извършените лихвени плащания към края на месец май са в размер на 274.9 млн. лв., от които лихвите по външни заеми са 204.2 млн. лв., а лихвите по вътрешни заеми – 70.7 млн. лв. През отчетния период не са използвани средствата, предвидени за покриване на риска от активиране на държавни гаранции.

Трансферите от и за други бюджети по републиканския бюджет представляват нето предоставени трансфери в размер на 3 301.3 млн. лв.

Разходи по бюджетите на социалноосигурителните фондове

Извършените разходи по бюджетите на социално и здравноосигурителните фондове (НОИ, НЗОК, УПФ и ФГВРС) към май 2010 г. са в размер на 4 210.2 млн. лв., в т. ч. пенсии, помощи и обезщетения по КСО в размер на 3 390.0 млн. лв., а здравноосигурителните плащания в размер на 763.8 млн. лв.

Разходи по бюджетите на общините

Извършените разходи по местните бюджети са в размер на 1 694.0 млн. лв., включително и за сметка на предоставените целеви трансфери от други бюджети. Текущите разходи възлизат на 1 438.9 млн. лв., а капиталовите разходи са в размер на 255.1 млн. лв.

Бюджетното салдо по КФП към края на месец май е отрицателно в размер на 1 360.0 млн. лв., което се формира от дефицит по националния бюджет в размер на 1 122.6 млн. лв. и дефицит по европейските средства в размер на 237.4 млн. лв.

Фискалният резерв по текущи валутни курсове към 31.05.2010 г. е в размер на 6 584.6 млн. лв.

IV. ОЦЕНКА ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА ДО КРАЯ НА 2010 Г.

Ревизираните прогнози за 2010 г. предвиждат ръст на икономиката от 0.5%. Този икономически ръст обаче, ще бъде следствие основно на повишения принос на нетния износ за растежа на БВП. Променената структура на компонентите на БВП не позволява на косвените данъци, които са гръбнакът на данъчните приходи в бюджета, да нарастват бързо, тъй като износът е необлагаем. Това налага съответни промени при планирането на приходната страна на бюджета не само през 2010 г., но и в средносрочен план. Необходим е внимателен анализ и плавна пренастройка на фискалната политика и бюджетното планиране към променящата се икономическа структура с цел осигуряване на стабилност за фискалната позиция.

Оценките за основните параметри по приходите за 2010 г. на годишна база през първите месеци на годината очертаха изоставане спрямо първоначалните консолидирани разчети за 2010 г. и наложиха планът за годината да бъде актуализиран. Изоставането в приходите на годишна база спрямо първоначалните разчети към ЗДБРБ за 2010 г. бе оценено на около 2.9-3.0% от прогнозния БВП. Основните фактори за по-песимистично развитие на приходите се свързват с протичащите промени в структурата на БВП от реструктурирането на икономиката и ориентирането ѝ към растеж, основан на експорта. Това от една страна се отразява в сериозно подобряване на външнотърговския баланс и съответно на баланса по текущата сметка (дефицитът по текущата сметка се сви до 9.4% от БВП за 2009 г., а прогнозата за 2010 г. е да се сви до около 3.2% от БВП), но от друга страна свива базата при косвеното облагане и най-вече при облагането по ЗДДС. За разлика от предходни години, когато вносът представляваше около 80% от БВП, през 2009 г. той се е свил до 57.7% от БВП. Спадът при вноса се отразява в намаление на постъпленията от ДДС от внос, а плавното увеличение на износа води до постепенно нарастване на декларирания за възстановяване данъчен кредит от износителите. Добрите темпове на икономически растеж в периода преди кризата бяха неизменно свързани със задълбочаване на огромната диспропорция във външно-търговското салдо и съответно със значителни дефицити по текущата сметка (26.8% от БВП за 2007 г. и 24.0% от БВП за 2008 г.). Този модел на растеж изкуствено разшири базата при косвеното облагане. В периода 2007 – 2008 г. приходите от косвени данъци отбелязваха ежегоден двуцифрен ръст, който бе задвижван от ръста на вноса и вътрешното потребление. Икономическата криза коренно промени движещите механизми на икономиката и тя постепенно се ориентира към растеж, базиран на експорта, което подобрява външните дисбаланси.

От страна на разходите най-сериозен е проблемът с възникналите и неразплатени задължения от предходни години, който изплува на повърхността в края на 2009 г. и първите месеци на 2010 г., когато започнаха да стават ясни резултатите от направени проверки на сключените договори от няколко министерства и ведомства. След приключване на всички възложени проверки и одити стана ясно, че мащабите на проблема са много сериозни и налагат активни действия, за да не се допусне неговото ескалиране. Недостатъчно ефективният контрол и нарушаването на фискалната дисциплина особено през последните месеци на предишния управленски мандат са дали възможност да бъдат подписвани договори и анекси към тях, както и да бъдат поети ангажименти за разходи, които не са обезпечени с финансиране при свитата фискална рамка през 2009 г., когато икономиката на страната навлезе в рецесия. Това доведе до рязко нарастване на начислените задължения на правителството по балансите на бюджетните разпоредители към 31.12.2009 г., представени през месец март 2010 г. с неодитираните годишни финансови отчети за 2009 г. Това нарастване на задълженията и намалелите вземания се отразиха в сериозно нарастване на дефицита за предходната

2009 г., оценен по използваната от Евростат методология на начислена основа. Според оценките в априлските Нотификационни таблици за дефицита и дълга, дефицитът на България за 2009 г. на начислена основа възлиза на 3.9% от БВП, което превишава референтната стойност от 3% от БВП съгласно чл. 126 от Договора за функционирането на ЕС. От друга страна ЗДБРБ за 2010 г. е одобрен и се изпълнява на касова основа и във фискалната рамка към Бюджет 2010 няма предвиден ресурс за разплащане на задължения от предходни години, което оказва сериозен натиск върху бюджетната позиция през настоящата 2010 г.

С приетия Закон за изменение и допълнение на Закона за държавния бюджет на Република България за 2010 г. фискалната рамка за годината беше променена като нелихвените разходи и трансфери/субсидии по републиканския бюджет бяха ограничени с до 20 на сто на годишна база. От друга страна към резерва за структурни реформи бе създаден резерв за допълнителни фискални мерки, за да може да се посрещне сериозният натиск върху разходите за разплащане на задължения от предходни години и други приоритетни разходи.

В актуализираната рамка на Закона за изменение и допълнение на Закона за държавния бюджет на Република България за 2010 г. са залегнали следните мерки:

- не се предвижда увеличаване данъчната тежест при основните данъци, което би довело до допълнителен натиск върху потреблението, а от там и върху перспективите за възстановяване на икономиката от кризата. Това е много важно за бизнеса, който продължава да носи огромната тежест на кризата и една такава мярка допълнително би отдалечила икономическото възстановяване във времето.
- социалните отговорности на държавата към най-уязвимите групи от обществото са основен приоритет. Независимо, че социалните плащания са с най-голяма тежест в разходите по консолидираната фискална програма не се предвижда те да бъдат ограничени, а точно обратното – предвидено е да бъдат осигурени допълнителни средства за покриване на очертания се недостиг за изплащане на социални помощи в бюджета. По този начин мерките за ограничаване на разходите няма да засегнат социалната сфера.
- ограничаване с до 20 на сто на нелихвените разходи на държавни органи, министерства и ведомства за 2010 г. и ограничаване на разходите и трансфери/субсидии от централния бюджет за 2010 г. Одобреното ограничаване на нелихвените разходи не се основава на пропорционален принцип с еднакъв процент за всички бюджетни разпоредители. Подходът при изготвяне на разчетите за предложеното ограничаване на разходите е диференциран и отчита необходимостта от обезпечаване на специфичните законово регламентирани дейности и отговорности на отделните министерства и ведомства. Запазват се и утвърдените със ЗДБРБ за 2010 г. единни разходни стандарти за средното образование. Като част от мерките за ограничаване на разходите се намалява размера на бюджетните взаимоотношения с общините (с изключение на разходите за функциите образование, социално подпомагане и грижи, отбрана и сигурност и одобрените средства за екологични обекти) с до 10-12 на сто на годишна база, като подходът отново е диференциран и съобразен с финансовото състояние на съответните общини. Общият ефект от ограничаването на нелихвените разходи и трансфери/субсидии по републиканския бюджет възлиза на около 0.9 млрд. лв.
- предвиден е ресурс, който да посрещне натиска върху разходите от неразплатени задължения от предходни години и други приоритетни разходи, които не бяха разчетени в рамката на ЗДБРБ за 2010 г. Този ресурс е обособен в резерва за

непредвидени и неотложни разходи в частта му за структурни реформи и допълнителни фискални мерки. Основната част от тези средства е предназначена за:

➤ **Разплащане на задължения от предходни години**

Предвидени са средства за разплащане на възникнали необезпечени задължения от предходни години (вкл. задължения по международни договори за доставка на въоръжение и оборудване на армията, финансово обезпечаване на механизма за уреждане на задължение по републиканския бюджет чрез „Българска банка за развитие“ АД и др.). Предвиденият ресурс за разплащане на възникнали необезпечени задължения от предходни години е в размер на около 660 млн. лв.

➤ **Финансиране на инфраструктурни обекти с национално значение**

За финансиране на инфраструктурни обекти с национално значение – магистрала, пътни възли и др. са предвидени 180 млн. лв.

➤ **Премиране на тютюнопроизводителите**

Предвидени са средства за премиране на тютюнопроизводителите през 2010 г. в размер на 116 млн. лв.

➤ **Допълнителни средства за текущи трансфери, обезщетения и помощи за домакинствата, изплащани от Министерството на труда и социалната политика**

Предвидени са допълнителни 142 млн. лв. в изпълнение на договорените с Националния съвет за тристранно сътрудничество мерки в социалната сфера.

➤ **Допълнителна субсидия за НКЖИ в размер на 45 млн. лв.**

Предвидени са допълнително 45 млн. лв. субсидии за НК „Железопътна инфраструктура“ за финансиране на дейностите по изграждането, поддържането, развитието и експлоатацията на железопътната инфраструктура.

Променената фискална рамка отразява очертаващото се влошаване на баланса по републиканския бюджет, основно поради прогнозираното неизпълнение на приходите, нетния ефект от ограничаването на разходите и допълнителния ресурс в резерва за неотложни и непредвидени разходи, както и прогнозираното влошаване на баланса по бюджетите на общините, НЗОК и Националния фонд спрямо заложеното в разчетите към ЗДБРБ за 2010 г. При променените параметри в разчетите към одобрения Закон за изменение и допълнение на Закона за държавния бюджет на Република България за 2010 г. се прогнозира дефицит на касова основа по консолидираната фискална програма в размер на 4.8% от прогнозния БВП.

Изготвените оценки за размера на дефицита на начислена основа очертават дефицитът по консолидираната фискална програма за 2010 г. да се подобри до 3.8% от БВП през настоящата година. В средносрочен план ще бъде много важно дефицитът да бъде сведен под референтната стойност от 3% от БВП още през 2011 г., каквато е и препоръката на ЕК.

V. ЦЕЛИ НА ФИСКАЛНАТА ПОЛИТИКА ЗА ПЕРИОДА 2011 – 2013 Г.

При дефинирането на параметрите на бюджетната прогноза, отразени в приложението, и на основните допускания към нея се следват целите, заложи в първата приета от настоящото правителство СФР за периода 2010-2013 г., а именно:

- запазване стабилността на валутния борд при сегашния фиксиран курс на лева към еврото;
- ориентиране на публичните разходи в посока на стимулиране на факторите, ускоряващи икономическия растеж в съответствие с обновената Лисабонска стратегия;
- подобряване на бизнес средата и на инвестиционния климат.

В средносрочен план правителството ще продължи да провежда консервативна и дисциплинирана фискална политика, като същевременно си осигури инструменти за гъвкавост с оглед своевременна реакция на външни и вътрешни рискове в условията на икономическа криза.

През следващия тригодишен период не се предвиждат сериозни промени във водената данъчна политика. Запазва се политиката в областта на данъчното облагане с възможност за действие на автоматичните стабилизатори. По отношение на политиката по доходите в бюджетната сфера правителството предвижда задържане нивото на средствата за заплати, като заплащането ще е съобразно с осъществяваната реформа. До 2012 г. се запазва и номиналният размер на средствата за пенсии, достигнат през предходната година, като се предвижда за 2013 г. средствата да се определят на базата на механизъм за осъвременяване на пенсиите.

Тези решения потвърждават решимостта на правителството за запазване и постепенно увеличаване нивата на съвкупното търсене чрез осигуряване на необходимата предсказуемост за икономическите агенти, неувеличаване намесата на държавата в икономиката и оптимизиране на публичната администрация. В резултат на провежданата политика се очаква нарастване на корпоративните инвестиции, повишаване продуктивността на производството, намаляване на недеklarираните доходи и реално нарастване на разполагаемите доходи.

Постигането на целите на фискалната политика в средносрочен план е свързано със замяната на правилото за поддържане на балансиран национален бюджет с поддържане на салдо по консолидираната фискална програма, ненадвисяващо критерия за размера на дефицита по консолидираната фискална програма до 3% от БВП съгласно чл. 126 от Договора за функционирането на ЕС. В тази връзка средносрочната фискална цел за балансиран бюджет се ревизира към дефицит по консолидираната фискална програма (в процент от БВП) не по-голям от 2.5% за 2011 г., 1,5% за 2012 г. и 1,0% за 2013 г., с оглед гарантиране действието на автоматичните стабилизатори в икономиката и тяхната антициклична роля при използване на всички възможности за фискална консолидация и достигане на близка до балансирана позиция преди края на разглеждания период.

Предприетата промяна в националните фискални правила е в отговор на икономическата криза и цели осигуряване на възможности за бързо възстановяване на икономиката, ефективна защита и подкрепа на уязвимите социални групи при спазване на политика на строга фискална дисциплина. В подкрепа на това е основната цел на бюджетната политика, която в средносрочен план е фокусирана към осъществяване на засилен контрол върху разходите и размера на бюджетния дефицит и стремеж към постигане на балансиран бюджет в условията на възстановяване на икономиката чрез мерки за провеждане на успешна фискална консолидация. Последната е свързана и с провеждането на успешни структурни реформи.

При финансовото осигуряване на бюджетните системи се следва принципът на приоритетно финансиране на основните социални отговорности на държавата и равнопоставеност между отделните бюджети в условията на ограничения върху

бюджетния ресурс. Предприетите мерки за успешна фискална консолидация са подбрани и комбинирани по начин, водещ до позитивно въздействие върху растежа при плавно намаляване на бюджетните разходи в процент от БВП. Независимо от това, в номинално изражение и за трите години от периода не е допуснато намаление в основните категории разходи. Размерът на разходите спрямо БВП се запазва под прага от 40%, като по този начин се спазва и правилото за размера на консолидираните разходи/публичния сектор. Успехът на реформите в отделните сектори ще осигури търсената от правителството оптимизация в публичния сектор, отразяваща се в повишаване на ефективността и ефикасността на разходите и свързаното с това ограничаване до по-ниските нива на диапазона 36-38 % от БВП.

За постигане на целите на фискалната и бюджетна политика е необходимо и продължаване на усилията за усъвършенстване на процесите и повишаване качеството на публичните финанси чрез реалното прилагане на програмно бюджетирание и въвеждане на секторен подход при финансиране на публичния сектор. Постигнатият през последните години напредък е предпоставка за подобряване качеството на отделните политики и постигането на осезаеми резултати от тяхното изпълнение в средносрочен аспект. Разширяването на практиката на използване на индикатори за оценка на ефектите и на системни оценки на разходите и ползите от правителствените програми и политики е база за вземане на политически и управленски решения, както и ангажимент за повишаване на информираността и участието на обществото в управлението.

В разработената бюджетна прогноза е предвидено и по-нататъшно задълбочаване на процеса на фискална децентрализация за постигане на стабилна приходна база от собствени приходи на общинските бюджети и по-качествено управление на общинските публични услуги.

VI. ДАНЪЧНА ПОЛИТИКА

Данъчната политика има за цел смекчаване на негативните последици от глобалната криза върху икономиката. Усилията са насочени към подобряване на бизнес средата, стимулиране на инвестиционната активност, насърчаване на заетостта, както и ограничаване на сивия сектор. Приоритет пред данъчната политика е избягването на резки изменения по отношение на доходите в условията на икономически спад.

Запазват се данъчните ставки при преките данъци, които са на едно от най-ниските нива в страните от ЕС. Продължава процесът на последователно прехвърляне на тежестта към косвените данъци чрез повишаване на някои акцизни ставки от началото на 2011 г. в съответствие с договореностите за достигане на минималните европейски нива.

Предизвикателство пред данъчната политика е подобряване ефективността на събираемостта на данъците чрез редица мерки, предприети от страна на приходните администрации. Те включват повишаване броя на данъчните ревизии на място, подобряване работата на мобилните групи, извършване на по-чести и подробни одити, както и въвеждане на по-стриктни счетоводни правила и съдебно преследване на незаконни практики, ощетяващи фиска.

Корпоративни данъци

В резултат на влошената икономическа ситуация в страната през 2010 г. намаляват значително постъпленията от корпоративен данък (КД) поради по-ниска декларирана

данъчна основа, приспадане и/или възстановяване на надвнесен корпоративен данък и по-нисък коефициент за определяне на авансовите вноски.

Прогнозата е направена при запазване на законодателната рамка, имаща влияние върху размера на постъпленията от корпоративни данъци:

- Запазване размера на данъчната ставка по корпоративния данък от 10%. Консервативната политика относно КД, изразяваща се в декларирания ангажимент на правителството за запазване на най-ниския в ЕС размер на ставките по ЗКПО има изключително важно значение за привличане на чуждестранни инвестиции и свързаните с това модернизирани на икономиката, ръст на БВП и т.н.
- Запазване размера на ставката от 5% за данъците върху дивидентите, ликвидационните дялове и доходите на местни и чуждестранни юридически лица.
- Прогнозираният за 2010 г. и 2011 г. ръст на БВП обуславя и най-съществената промяна в нормативната уредба, регламентираща данъка – повишаване на коефициента за определяне на авансовите вноски от 1 на 1.1, (§2 от ЗИД на ЗДБРБ за 2010 г.). Ефектът на тази промяна се очаква да възлезе на около 35 млн. лв. за 2010 г. и около 70-90 млн. лв. годишно за периода 2011-2013 г.
- От 1 януари 2011 г. ставката на данъка при източника за доходите от лихви и авторски и лицензионни възнаграждения, платени от местни лица в полза на свързани юридически лица от държави членки, ще се намали от 10% на 5%.

Съгласно Директива 2003/49/ЕО посочените доходи са освободени от облагане с данък, но Република България е договорила преходен период до 31 декември 2014 г., през който може да не прилага Директивата. През този преходен период Република България не трябва да облага посочените доходи с повече от 5% за периода 2011 – 2014 г.

Данъци върху доходите на физическите лица

Прогнозата за приходите от облагането на доходите на физическите лица за 2011 - 2013 г. е направена при запазване на единната данъчна ставка за всички данъкоплатци – 10% (без необлагаем минимум), с изключение на доходите от стопанска дейност на едноличните търговци, за които ставката е в размер на 15%. При изготвянето ѝ са взети предвид:

- очакваният брой заети лица;
- очакванията, че средствата за работни заплати, достигнати през 2010 г., няма да претърпят съществени изменения до 2012 г.;
- размерите на осигурителните вноски и съотношението работодател/работник, заложен за 2010 г.

В размера на приходите от личното подоходно облагане се включват и постъпленията от патентен данък, постъпващ в местните бюджети.

Данък върху добавената стойност

Прогнозата за приходите от ДДС за периода 2011-2013 г. е базирана основно на:

1. анализ на изпълнението на приходите до момента;
2. действащата нормативна уредба;
3. прогнозите за икономическите тенденции в развитието на световната и българската икономика. Взети са предвид показателите в прогнозната макрорамка за БВП и неговите елементи.

Общо прогнозата за приходите от ДДС за 2011 г. е за 6 500 млн.лв. при данъчна основа от 32 250 млн. лева и може да бъде постигната при подобряване на относителния дял на ДДС към потреблението с 0,2 пункта (един от показателите за подобрена събираемост).

Акцизи

Предвижда се повишаване на акцизните ставки за 2011 - 2013 г. до достигане на минималните за Общността при някои горива:

Акцизни стоки:	Акцизна ставка през 2010 г.	Акцизна ставка през 2011 г.
1. Газьол като моторно гориво	600 лв./1000 л.	615 лв./1000 л.
2. Керосин като гориво за двигатели	600 лв./1000 л.	615 лв./1000 л.
3. Безоловен бензин	685 лв./1000 л.	710 лв./1000 л.

- газьол - минималният акциз в Общността е 330 евро за 1000 л. (645 лв.). Поет е ангажимент за достигане на минималните нива на Общността до 01.01.2013 г. Увеличаването на акциза на дизела ще доведе до положителен ефект за бюджета, оценяван на около 37 млн. лева;
- керосин - минималният акциз в Общността е 330 евро за 1000 л. (645 лв. за 1000 л.). Поет е ангажимент да се достигне минималната ставка за Общността до 01.01.2013 г. Увеличаването на размера на акциза за керосина няма да има ефект за бюджета през разглеждания период, тъй като керосинът се използва за зареждане на въздухоплавателни средства и акцизът се възстановява в сроковете, предвидени в Закона за акцизите и данъчните складове;
- безоловен бензин - минималният акциз в Общността е 359 евро за 1000 л. (702 лв.). Поет е ангажимент за достигане на минималните нива на Общността до 01.01.2011 г. Увеличаването на акциза на бензина ще доведе до положителен ефект за бюджета, оценяван на около 23 млн. лева.

През 2011 г. ставките на пивото и спиртните напитки няма да бъдат увеличавани.

При определянето на приходите от акцизи, освен посочените промени в ставките, са взети предвид и очакваните обеми на потребление на групите акцизни стоки, динамиката на вноса, ефектът от подобряване на контрола и събираемостта на акцизите и др.

Мита

Прогнозата за митата е направена поотделно за промишлените и селскостопанските стоки. Тъй като при промишлените мита има стоки със значителни обеми, като горива, руди и др., които не подлежат на облагане с мита, прогнозата се базира на извадка от водещите стоки. За прогнозата на селскостопанските мита е използван обемът на вноса, дялът на селскостопанските стоки в него и средната ставка за съответната година.

На база направения анализ прогнозата за приходите от мита при внос на промишлени и селскостопански стоки през периода 2011 г. – 2013 г. е следната:

Показатели (млн. лв.)	2011 г.	2012 г.	2013 г.
Мита – общо	100,0	85,0	85,0
Мита от промишлени стоки	97,5	55,0	55,0
Мита от селскостопански стоки	40,5	30,0	30,0

Данък върху застрахователните премии

Очаква се Народното събрание да разгледа законопроект за данък върху застрахователните премии, изготвен във връзка с изпълнение на Решение № 180/1.04.2010 г. на Министерски съвет за одобряване на мерки за подкрепа на заетостта, домакинствата, бизнеса и фискалната позиция.

Предложеният нов данък не променя съществуващия ред на данъчно облагане на печалбата на застрахователите, съгласно Закона за корпоративното подоходно облагане. Въвеждането на данък върху застрахователните премии не е в противоречие с европейските актове в областта на общото застраховане, които са напълно транспонирани в българското законодателство.

Предложената данъчна ставка е в размер на 2 на сто. Предлага се данъчната основа за облагане да е получената застрахователна премия от застрахователя. Дължимият данък се внася в бюджета ежемесечно. Данъчно задължените лица подават данъчна декларация в Националната агенция за приходите за всяко тримесечие.

Предложено е законът да влезе в сила от 1 януари 2011 г., като същият се прилага за облагаеми застрахователни договори, сключени или предоговорени след 31 декември 2010 г., както и за застрахователни премии получени след 31 декември 2010 г., по застрахователни договори сключени преди 1 януари 2010 г. Очакваният положителен ефект за бюджета ще бъде около 15 млн. лева годишно.

Местни данъци и такси

Глобалната икономическа и финансова криза дава отражение и върху изпълнението на собствените приходи на общините, като особено неблагоприятна тенденция се очертава по отношение на постъпленията, свързани с пазара на недвижими имоти и с продажбите на общинско имущество.

VII. СОЦИАЛНО-ОСИГУРИТЕЛНА ПОЛИТИКА

За периода до 2011-2013 г. се предвижда преустановяване намаленията на осигурителните вноски и постепенно пристъпване към определянето им на основата на принципите на социалното осигуряване и прецизни актюерски разчети.

До 2013 г. се предвижда запазване размерите и съотношенията на осигурителните вноски за държавното обществено осигуряване, учителския пенсионен фонд, фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите”, вноските за допълнителното задължително пенсионно осигуряване и за здравно осигуряване. Размерът на осигурителната вноска за фонд „Пенсии” се запазва на нивото от 2010 г. – 16 на сто за родените преди 1 януари 1960 г., при запазено съотношение - 8,9 на сто за сметка на работодателя и 7,1 на сто за сметка на работника и 11 на сто за лицата, родени след 31 декември 1959 г., съответно при съотношение 6,1:4,9.

Държавното участие във финансирането на фонд „Пенсии” се запазва, като държавата ще осигури субсидия в размер на 12 на сто от осигурителния доход за всяко осигурено във фонда лице.

Не се предвижда и промяна на съотношенията между работодател и работник за останалите осигурителни рискове, като те остават съответно 60 към 40 на сто. За периода 2011-2013 г. техните размери са както следва:

- фонд „Общо заболяване и майчинство” – 3.5 на сто;

- фонд „Безработица” – 1.0 на сто;
- фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите” – 0.1 на сто за сметка на работодателя;
- фонд „Трудова злополука и професионална болест” от 0.4 до 1.1 на сто за сметка на работодателя;
- Универсален пенсионен фонд (за родените след 31.12.1959 г.) – 5 на сто;
- Професионален пенсионен фонд – 12 на сто за сметка на работодателя за работещи при първа категория труд и 7 на сто за сметка на работодателя за работещи при втора категория труд;
- здравноосигурителна вноска – 8 на сто.

С цел по-висока осигурителна защита на работниците и служителите, загубили своето работно място поради несъстоятелност на техния работодател, през 2011 г. максималният месечен размер на обезщетението от фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите” се запазва на 1 000 лв. Предвижда се запазването на този размер до 2013 г.

В изпълнение на мерките за подкрепа на заетостта, домакинствата, бизнеса и фискалната позиция приети с Решение № 180 на Министерския съвет от 1 април 2010 г., считано от 1 юли 2010 г. се премахва максималният размер на обезщетението за безработица на ниво 60 на сто от осигурителния доход преди загубата на работа. В средносрочен план се предвижда запазване на този механизъм.

От 1 януари 2011 г. се увеличава минималният дневен размер на обезщетението за безработица от 6 лв. на 7,20 лв.

Размерът на обезщетението за отглеждане на малко дете до навършване на 2-годишна възраст, остава 240 лв. за целия период.

За периода 2011-2013 г. разходите за обезщетения при временна неработоспособност са разработени при запазване на сега действащия механизъм за изплащане на обезщетенията за временна неработоспособност - първите три дни 70 на сто за сметка на осигурителя.

Минималният месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица се запазва за целия период до 2013 г. средно на 420 лв. Предвижда се от началото на 2011 г. да бъде направена диференциация на минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица по професионален признак в няколко групи.

Максималният месечен размер на осигурителния доход остава 2 000 лв. за целия период.

Пенсионна политика

Финансово укрепване на първия стълб на пенсионната система и подобряването на адекватността на пенсиите са сред приоритетите на икономическата и финансовата политика, политиката по заетостта и политиката по доходите за периода 2011 -2013 г.

През 2010 г. започна процес на усъвършенстване на пенсионния модел в България за гарантиране на финансова стабилност и адекватност на пенсиите. От началото на 2011 г. ще се предложат редица мерки за финансово укрепване на пенсионната система - в контекста на застаряването на населението и увеличаването на очакваната продължителност на живот се предвижда да бъдат въведени по-строги критерии за достъп до пенсия; ограничаване на ранното пенсиониране, прецизиране реда за освидетелстване на „трудова инвалидност” и др.

Максималният месечен размер на получаваните една или повече пенсии за целия период се запазва на 700 лв.

Активна политика на пазара на труда

Основната цел на активната политика на пазара на труда през периода 2011 – 2013 г. е да се създадат възможности за запазване на работните места, за бърз преход от безработица и неактивност към обучение и заетост чрез активни мерки. С цел интегриране на пазара на труда на всички трудови ресурси, активирането на продължително безработните и на неактивните лица ще продължи да бъде основен приоритет на политиката на пазара на труда в краткосрочен период.

През следващите години за активна политика на пазара от страна на държавния бюджет са осигурени 75 млн.лв., което е с 10 млн. лв. повече от средствата за 2010 г. През 2011 – 2013 г. политиката по заетостта ще бъде подкрепена от Програма ФАР и по Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси”.

Политика в областта на трудовите отношения

Приоритетите на политиката в областта на трудовите отношения са насочени към съхранение на трудовите и социалните права на работниците и служителите, усъвършенстване на трудовото законодателство и гарантиране правилното му прилагане, както и подобряване условията на труд в предприятията.

Важно направление на политиката в условията на криза и влошени условия на пазара на труда ще бъдат дейностите за ограничаване и преодоляване на колективните трудови конфликти с инструментите на посредничеството и трудовия арбитраж.

Политика в областта на социалното подпомагане

Основната цел на политиката в областта на социалното подпомагане ще бъде по-добро насочване на социалните помощи и повишаване ефективността и ефикасността на програмите с акцент върху най-уязвимите сред българските граждани.

Средствата по политиката в областта на социалното подпомагане ще се разходват за предоставяне на:

- Месечни, еднократни и целеви помощи по Закона за социалното подпомагане;
- Целеви помощи за отопление на лица с ниски доходи;
- Помощи за диагностика, лечение и болнична помощ на български граждани, които нямат доход и/ или лично имущество;
- Средства за реализация на мерки и програми по Закона за закрила на детето;
- Инициативи за модернизиране на социалните услуги и ускоряване на процеса на деинституционализация;
- Средства за финансиране на проекти за предоставяне и изграждане на социални услуги в общността и различни програми в областта на социалното подпомагане.

Не се предвижда промяна в сравнение с 2010 г. в размера на гарантирания минимален доход от 65 лв.

Семейна политика

За периода 2011 – 2013 г. акцент на семейната политика ще бъде насърчаване на раждаемостта, чрез изграждане на благоприятна среда, която да позволи на българските семейства да отгледат и възпитат желания от тях брой деца. Разчетите на разходите по

Закона за семейни помощи за деца са изготвени при запазване на изискването за доход на член от семейството под 350 лв. и при месечните помощи в размер на 35 лв. Размерът на помощта за близнаци е 52.50 лв. на дете. Право на месечна добавка в размер 70 на сто от минималната работна заплата или 168 лв. имат родителите отглеждащи деца с трайни увреждания до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст. В началото на годината бяха предприети нормативни промени, съгласно които месечната добавка за деца с трайни увреждания ще се изплаща по реда на Закона за семейни помощи за деца. Други нормативни изменения предвиждат целевата помощ за безплатно пътуване с железопътния и автобусния транспорт на многодетни майки от Правилника да прилагане на Закона за социално подпомагане да се прехвърлят в Правилника за прилагане на Закона за семейни помощи за деца.

Размерът на допълнителната еднократна помощ за дете с установени трайни увреждания 50 и над 50 на сто до навършване на 2-годишна възраст е 100 лв. Размерите на еднократните помощи при раждане остават в размер на 250 лв. за първо дете, 600 лв. за второ дете и 200 лв. при раждане на трето и всяко следващо дете. За провеждане на семейната политика за деца през 2011 г.-2013 г. са осигурени за всяка от годините 478.9 млн.лв., като освен за месечни помощи при отглеждане на дете и еднократни помощи при раждане, средствата ще бъдат изразходени и за изплащане на:

- еднократни помощи за отглеждане на близнаци до 1-годишна възраст в размер на 1 200 лв. за всяко дете близнак;
- еднократни помощи за отглеждане на дете до 1-годишна възраст от майка студентка в размер на 2 880 лв. (дванадесет месечни минимални работни заплати);
- месечни помощи за отглеждане на дете до 1 година за неосигурени майки в размер на 100 лв.;
- еднократни помощи при бременност за неосигурени майки в размер на 150 лв.;
- целеви помощи за първокласници за покриване на част от разходите в началото на учебната година.

Интеграция на хората с увреждания

В областта на интеграцията на хората с увреждания през периода 2011 – 2013 г. ще бъдат изпълнявани инициативи в посока на:

- Постигане на пълноценна реализация и равни възможности на хората с увреждания чрез осигуряване на заетост и професионална рехабилитация;
- Повишаване степента на информираност на хората с увреждания за техните права и на обществото за проблемите и възможностите им и промяна в обществените нагласи спрямо тях;
- Създаване на необходимите условия за интеграция на хората с увреждания чрез усвояване на финансови средства от европейски социални и други фондове;
- Осигуряване на равни възможности за социално включване на хората с увреждания;
- Ефективно планиране на дейностите, свързани със социалната интеграция на бенефициентите, чрез анализ на социално-икономическия им статус;
- Оптимизиране системата за контрол по изпълнението на дейностите, свързани с предоставянето на публични услуги за интеграция на хората с увреждания.
- За интеграция на хората с увреждания ще бъдат отделени 152.6 млн.лв. годишно, които ще бъдат насочени за изплащане на интеграционни добавки.

Политика по доходите

Правителството се стреми да прилага политика по доходите, съобразена с ограничените възможности на бюджета в условията на неблагоприятно икономическо развитие и спад на производството.

През 2010 г. се запази достигнатото в края на 2009 г. номинално равнище на средствата за работна заплата по отделните бюджетни организации и дейности. Усилията бяха насочени към извършване на планираното намаление на административните разходи с 20%, в т.ч. и на средствата за работни заплати.

Целта на политиката по доходите през следващите три години е обвързване на техния растеж с растежа на производителността на труда и с възможностите на икономиката и бюджета. Рискът от неизпълнение на планираните бюджетни приходи в условията на криза налагат предприемането на мерки за ограничаване нарастването на определени разходи, включително на тези за заплати, с оглед подобряване на бюджетното салдо. През 2011 - 2013 г. политиката по доходите в бюджетната сфера ще се осъществява съобразно реформата за заплащане в бюджетната сфера, като през 2011 г. и 2012 г. тя ще се осъществява в рамките на достигнатите средства за заплати през 2010 г.

В условията на криза следва да се предприемат мерки за оптимизация на съществуващите структури и персонала в тях, което ще освободи ресурси за повишение на заплатите. Системата за възнаграждения също така се нуждае от реформиране за да се мотивира качествено изпълнение и повишаването на ефективността на държавната администрация.

От началото на месец септември 2009 г. протича процес на оптимизиране състава на министерствата и ведомствата с оглед премахване на дублиращи се функции и дейности, като се цели запазване на обема и качеството на предоставяните от тях услуги.

От януари 2011 г. ще се въведе нов модел на заплащане в публичната администрация, който има за цел повишаване мотивацията и съответно – качеството на работа на чиновниците.

Растежът на заплатите в публичния сектор зависи от два основни фактора. Първият е развитието на частния сектор, в който повишаването на производителността на труда е решаващият фактор за повишението на заплатите. Вторият фактор, който определя ръста на заплатите в публичния сектор, е самият продукт, който заетите в този сектор създават. Публичният сектор работи с ниска ефективност и това не дава основания за чувствително повишение на работните заплати.

Производителност и заплати

Динамиката на номиналните и реалните доходи в условията на валутен борд трябва да е обвързана със съответното подобряване използването на производствените фактори и най-вече производителността на труда. Големите разлики в доходите на глава от населението в България и Европейските страни отразяват голямото изоставане в производителността на труда, в материалния и човешкия капитал, а отгук и в качеството на институциите и политиките.

Равнището на реалните доходи в страната е относително ниско, но лесните и бързи начини за тяхното повишаване чрез бюджета са краткосрочни и като правило вредни за финансовата стабилност. Тези мерки биха наложили увеличаване на преразпределителните процеси, които влияят негативно върху стимулите за растеж на реалната икономика и в посока увеличаване на сивия сектор.

Проблемът с ниските доходи на заетите трудно ще се реши без интензивни и последователни структурни реформи в продуктивите пазари и по-добро обвързване на пазара на труда и образователната система, които да доведат до повишаване на производителността на труда и на конкурентоспособността на икономиката, стимулиране на растежа и нарастване на доходите в дългосрочен план.

В страните от ЕС производителността на труда изпреварва растежа на заплатите, но в България през последните години растежът на заплатите изпреварва растежа на производителността, при това тази тенденция е наблюдавана и в периода 2002-2007 г. Изпреварващото нарастване на работната заплата в сравнение с увеличението на производителността на труда ще доведе до:

- Свиване на инвестиционната активност и конкурентоспособността на икономиката, което допълнително ще затрудни възстановяването на икономическия растеж на страната въпреки усилията за преодоляването на последиците от глобална финансова и икономическа криза;
- Увеличение на дефицита по текущата сметка на страната в резултат от по-големите доходи на населението и по-бързото увеличение на вноса на потребителски стоки;
- Ускоряване на инфлацията.

Минимална работна заплата

През 2011-2013 г. се предвижда да се запази размерът на минималната работна заплата от 240 лв., което е в съответствие с провежданата политика за ограничаване на нарастването на всички разходи, включително на средствата за работна заплата в условия на финансово-икономическа криза. В средносрочен период се предвижда възможност след обсъждане между Министерството на труда и социалната политика и социалните партньори да бъде изготвен механизъм за определяне на конкретния размер на минималната работна заплата, като дотогава се запазва съотношението между минималната работна заплата и средната работна заплата за страната, което през последните години е около 40%.

Минималната работна заплата е възнаграждение за ниско квалифициран труд и всяко увеличение ще доведе до натиск върху по-високо доходните групи, както и върху минималните осигурителни прагове. Също така минималната работна заплата е минимален праг, под който размер работодателят не може да определя възнаграждение за пълно работно време, но в случай че има финансови възможности, няма ограничение за определяне на по-високи индивидуални работни заплати. Освен това по-висок размер на минималната работна заплата ще намали диференциацията между възнагражденията за най-ниско квалифициран труд и по-високо квалифицирания, което ще създаде напрежение и увеличение равнището на безработица в случай, че работодателят не може да осигури съществуващата в момента диференциация.

Минималната работна заплата не води до повишаване на инвестициите, производителността на труда, БВП, добавената стойност. В този смисъл, тя не може да доведе до увеличаване на благосъстоянието. Средната работна заплата показва промяната в доходите и благосъстоянието и нейното увеличение не е резултат на административни решения, а на реформи.

VIII. ПОЛИТИКА ПО ДЪЛГА

Поддържането на икономическа стабилност в страната изисква правителството да продължава следването на строга фискална политика, като ограничава и контролира увеличението на разходите с оглед на съществуващите към настоящия момент външни дисбаланси и затруднения в изпълнението на приходната част на бюджета.

В съпътстващата този документ актуализация на Стратегията за управление на държавния дълг дългосрочната цел се запазва като са отчетени краткосрочните и средносрочни прогнози за макроикономическата среда, пазарната конюнктура и рисковете, свързани със структурата и параметрите на държавния дълг.

По отношение размера на дълга действията на правителството ще бъдат насочени към спазване на благоразумна политика за контролирано увеличение на дълга, ограничаване на бюджетните разходи за неговото обслужване и осигуряване на стабилни източници за финансиране на бюджета и рефинансиране на дълга.

В следващия тригодишен период се предвижда увеличение на държавните задължения, съпроводено от покачване на лихвените разходи в абсолютна стойност в резултат увеличаване на дълга свързан главно с финансирането на големи инфраструктурни проекти и обезпечаване необходимите средства за финансиране на бюджета. Изпълнението на така дефинирания приоритет ще се обезпечава основно по две направления – от една страна, стриктно наблюдение и контрол върху ново-договаряното финансиране и от друга, поддържането и по възможност увеличаване дяловете на дълга с фиксирани лихви и тези в рисково неутрална валута – евро и лева.

Лихвените разходи по държавния дълг през следващите три години, се очаква да са около 1% от БВП. Размерът на лихвените плащания по държавния дълг се очаква да бъде в диапазона от около 700 млн.лв. през 2011 г. до около 900 млн. лв. през 2013 г.

IX. УПРАВЛЕНИЕ НА СРЕДСТВАТА ОТ ЕС И ВНОСКА В ОБЩИЯ БЮДЖЕТ НА ЕС

Предприсъединителни програми

И през 2011 г. изпълнението на програма ИСПА (Кохезионен фонд Регламент 1164/94) остава основен приоритет за страната предвид важните за обществото инфраструктурни проекти в областта на транспорта и околната среда. Имайки предвид, че периодът за изпълнение на част от проектите може да бъде удължен до края на 2011/2012 г. се очаква и подобро усвояване на средствата по тази програма. Важно е да се отбележи, че проектите по програмата, които няма да бъдат завършени в рамките на срока за изпълнение, следва да бъдат финансирани от националния бюджет.

Структурни фондове и Кохезионен фонд (СКФ)

Основният дял в разходите на Национален фонд за периода 2011 г. – 2013 г. се формира от трите най-големи по бюджет оперативни програми – ОП „Транспорт“, ОП „Околна среда“ и ОП „Регионално развитие“. Чрез тяхното усвояване се планира изпълнението на големи проекти, свързани с европейските транспортни оси и коридори, преминаващи през територията на страната, рехабилитация на железопътната мрежа и второстепенната пътна мрежа; опазване и подобряване състоянието на водите, и подобряване управлението на отпадъците и защитата на почвите; подобряване на качеството на живот и работната среда с по-добър достъп до основните услуги и нови възможности за повишена регионална конкурентоспособност и устойчиво развитие.

Разходите, предвидени за периода 2011 – 2013 г. по ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ ще подпомогнат дейности, целящи постигане на високо качество на живот, основано на устойчиво социално-икономическо развитие. По ОП „Административен капацитет“ и ОП „Развитие на човешките ресурси“ предвидените разходи са насочени към укрепване на административния капацитет с оглед подпомагане ефективното функциониране на администрацията, подобряване на качеството на предлаганите услуги на гражданите и бизнеса и развитие на човешките ресурси с цел осигуряване на по-висока заетост, доходи и социална интеграция. В контекста на повишаване усвояемостта на средствата от ЕС са предвидени разходи и по оперативна програма „Техническа помощ“.

Най-малък за периода 2011-2013 г. е дялът на разходите по двустранните програми за трансгранично сътрудничество по външни граници на Европейския съюз. Ролята на тези програми е от съществено значение за сближаване на хората, общностите и икономиките в граничните региони за участие

При всички програми темповете на усвояване на средства зависят от административния капацитет.

Особености на приходите по Оперативни програми, съфинансирани от СКФ

Прогнозираният размер на приходите за периода 2011 – 2013 г., представлява резултативна величина от обема на извършените, верифицирани и сертифицирани разходи през последното тримесечие на предходната година и през първо, второ и трето тримесечие на текущата година, намалени с недопустимите разходи, които ще бъдат изключени от декларираните за възстановяване пред Европейската комисия разходи.

Изключително важно е да се отбележи, че всяко забавяне на темповете на извършване на разходи по програмите, съфинансирани със средства от Европейския съюз, спрямо

разчетените данни би довело до намаляване размера на разходите, които са база за сертифициране към Европейската комисия, което ще резултира в намалени постъпления към Република България през съответните години.

Обща селскостопанска политика и обща рибарска политика за периода 2011-2013 г.

Финансовият пакет за селското стопанство и рибарството при присъединяването на България към Европейския съюз включва финансиране от Европейския земеделски фонд за гарантиране /ЕЗФГ/, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони /ЕЗФРСР/ и Европейския фонд за рибарство /ЕФР/.

Обща селскостопанска политика на ЕС

Основните инструменти на ОСП са директните плащания и пазарната подкрепа на земеделските производители (1-ви стълб на ОСП) и политиката за развитие на селските райони (2-ри стълб на ОСП).

Първи стълб на ОСП:

Чрез Европейския земеделски фонд за гарантиране от ЕС постъпват средства за подпомагане на земеделските производители по схеми за директни плащания и за пазарна подкрепа.

Схеми за директни плащания - Съгласно Договора за присъединяване директните плащания в България (под формата на единно плащане на площ) през 2011г. ще възлизат на 50% от нивото на ЕС-15, след което ще се продължи с 10% ежегодно увеличение на директните плащания до достигане на 100% през 2016 г. спрямо нивото на ЕС-15.

По схемата за единно плащане на площ (СЕПП) през 2011 г. се предвижда да бъдат разходвани 1060.8 млн. лв., в т.ч. от ЕЗФГ – 767.4 млн. лв. и национални доплащания до 293.4 млн. лв., като се очаква да бъдат възстановени средства от ЕС за директни плащания в размер на 627.8 млн. лева. Заложени са средства и за национални доплащания по схемите за животни, в размер до 53 млн. лв.

Средствата за пазарна подкрепа, предвидени за България не са изрично посочени в Договора за присъединяване на България към ЕС, тъй като те се формират на база на конкретно реализираните през годината пазарни мерки.

В тези сектори средствата за пазарна подкрепа се отпускат в зависимост от пазарната ситуация и след решение от страна на Европейската комисия, като необходимите средства се осигуряват от националния бюджет и същите следва да се възстановят от бюджета на ЕС.

Предвидените средства за пазарни мерки през 2011 г. са в размер до 98.1 млн. лв., като се предвижда изразходваните средства да бъдат възстановени от ЕС в рамките на годината.

Втори стълб на ОСП:

От Европейския фонд за развитие на селските райони се финансира развитието на селските райони в следните направления (оси):

Ос 1: Подобряване на конкурентоспособността на селскостопанския и горския сектор – развитие на конкурентно земеделие, горско стопанство и хранително-преработвателен сектор;

Ос 2: Подобряване на околната среда – опазване на природните ресурси, съхранение на биоразнообразието и защита на околната среда в селските райони;

Ос 3: Качеството на живот в селските райони и разнообразяване на селската икономика – насърчаване на възможностите за заетост и подобряване качеството на живот в селските райони;

Ос 4: Лидер – инструмент за децентрализирано управление и интегрирано развитие на селските райони.

Съгласно чл. 5 на Регламент 1290/2005 от ЕЗФРСР могат да се финансират мерките за подготовка, мониторинг, административна и техническа помощ, оценка, одит и контрол, необходими за провеждането на ОСП.

Националното съфинансиране на средствата от ЕЗФРСР е в размер на 20 на сто, с изключение на мерките по Ос 2, където същото е в размер на 18 на сто.

От ЕЗФРСР са предоставени авансово 7 % от договорените средства, предназначени за България, които са заложили като неснижаем остатък през разглеждания период 2011-2013 г.

През 2011 г. средствата, които страната ни предвижда да разходва за развитие на селските райони са в размер на 579.9 млн.лв., в т.ч. 113 млн.лв. национално съфинансиране

За финансиране на разходите за данък върху добавената стойност (ДДС) на общините по одобрени за подпомагане проекти по Програмата за развитие на селските райони за периода 2007 - 2013 г. в план-сметката на ДФ „Земеделие“ за 2011 г. са предвидени 32 млн.лева.

Обща рибарска политика на Европейския съюз

Съгласно Регламент № 1198/2006 г. от ЕФР са предоставени авансово 7 на сто от договорените средства, които са заложили като неснижаем остатък през разглеждания период 2011-2013 година.

През 2011 г. средствата, които страната ни предвижда да разходва за прилагане на ОРП са в размер до 10 млн. лв., в т.ч. 2.5 млн. лв. национално съфинансиране.

Освен средствата, които Държавен фонд „Земеделие“ в ролята си на Разплащателна агенция ще усвои по програмите на ЕЗФРСР, ЕФГЗ и ЕФР, се предвижда да се запазят функциите и финансиранята на ДФ „Земеделие“, свързани с изпълнението на национални програми.

В тази връзка за 2011 г. са предвидени средства в размер на 30 млн. лв за изплащане на държавни помощи.

Запазват се параметрите за предоставяне на инвестиционни кредити на земеделските производители в размер до 80 млн. лв. и на временна финансова помощ до 20 млн. лева.

Вноската на България в Общия бюджет на Европейския съюз

Размерът на вноската на България в общия бюджет на ЕС за 2011 г. се предвижда да е 811.5 млн. лв. Тази сума е прогнозна и е своеобразна гаранция за изплащане на националната вноска в бюджета на ЕС. Нейната условност произтича от: възможността за възникване през годината на изпълнение на допълнителни потребности и/или непредвидени ситуации, които следва да бъдат финансирани от бюджета на ЕС; периодичните актуализации на данните за ресурса на база на ДДС, за ресурса на база на БНД и корекцията на Обединеното кралство във връзка с последната налична информация с оглед постигане на пълна точност; като следва да се има предвид, че независимо от прогнозните данни за приходите от мита и такси върху производството на

захар, държавите-членки превеждат в бюджета на ЕС реално събраните суми за традиционни собствени ресурси.

Вноските на държавите-членки в Общия бюджет на ЕС се променят в хода на съответната бюджетна година (след приемането на коригиращи бюджети) в зависимост от разходната политика на Общността.

Показатели	2011 г.	2012 г.	2013 г.
Общо вноски			
- в млн. лева	811.5	884.7	957.4
- в млн. евро	414.9	452.4	489.5
БНД на Република България			
- в млн. лева	70 134	75 747	81 535
- в млн. евро	35 859	38 729	41 689
Вноски като % от БВП	1,11%	1,12%	1,13%
Вноски като % от БНД	1,16%	1,17%	1,17%

Х. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, при настоящата макроикономическа външна и вътрешна среда и на основата на основните допускания при разработването на бюджетната прогноза са отразени целите на фискалната политика и на основните хоризонтални политики. Те са в отговор на предизвикателствата, пред които е изправено правителството в средносрочен план. Полагането на съществени усилия на всички нива в институциите за изпълнението на целите на политиките ще има като резултат повишаването благосъстоянието на обществото.

Постигането на успешна бюджетна консолидация, подкрепяна от подобреното управление на бюджета и повишената ефективност, трябва да стане основа за запазване на валутния борд. Наличието на стабилна фискална позиция е гаранция за капацитета на фискалната политика за приспособяване, предвид необходимостта тя да понесе основното бреме при предприемане на действия в случай на шокове от страна на търсенето в условията на валутен борд.

Темповете и качеството на икономическия растеж зависят и от системните структурни реформи, които ще доведат до повишаване на производителността на труда, ефективността и качеството на институциите и пазарите.

ПРИЛОЖЕНИЕ

БЮДЖЕТНА ПРОГНОЗА ЗА ПЕРИОДА 2011-2013 г.

КОНСОЛИДИРАНА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА	2011	2012	2013
млн. лв.			
Общо приходи	25 833,2	27 633,4	29 304,1
Данъчни приходи	20 320,7	21 757,5	23 236,2
<i>Преки данъци</i>	<i>1 702,6</i>	<i>1 983,9</i>	<i>2 306,8</i>
Корпоративни данъци	1 540,8	1 793,8	2 084,1
от нефинансови предприятия	161,9	190,1	222,7
от финансови институции	2 092,4	2 159,3	2 256,1
Данък върху доходите на физическите лица	5 373,4	5 620,4	5 868,1
Приходи на социалното и здравното осигуряване	3 711,9	3 958,9	4 206,6
Осигурителни вноски за държавно обществено осигуряване	1 661,6	1 661,6	1 661,6
Здравноосигурителни вноски	10 400,0	11 185,2	11 915,6
<i>Косвени данъци</i>	<i>6 500,0</i>	<i>6 900,2</i>	<i>7 400,0</i>
ДДС	3 800,0	4 200,0	4 430,0
Акцизи	100,0	85,0	85,0
Мита и митнически такси	1,2	1,2	1,2
<i>Такса върху производството на захар и изоглюкоза</i>	<i>751,1</i>	<i>807,5</i>	<i>889,1</i>
<i>Други данъци</i>			
	3 291,9	3 316,0	3 315,6
Неданъчни приходи	300,0	300,0	300,0
Трансфери от БНБ	2 991,9	3 016,0	3 015,6
Други	1 555,1	1 576,1	1 595,2
Приходи от такси	1 039,0	1 034,6	1 036,1
Приходи и доходи от собственост	147,2	150,1	150,1
Глоби, санкции и наказателни лихви	213,3	217,6	221,8
Постъпления от продажба на нефинансови активи	88,5	93,9	73,5
Приходи от концесии	-51,2	-56,3	-61,1
Други неданъчни			
	2 220,6	2 559,9	2 752,3
Помощи	14,5	14,8	15,1
помощи от страната	2 206,1	2 545,1	2 737,3
външни помощи			
	27 694,2	28 842,4	30 181,8
Общо разходи и Вноска в общия бюджет на ЕС			
	26 882,7	27 957,7	29 224,4
Общо разходи	26 221,6	27 178,2	28 324,1
<i>Общо нелихвени разходи</i>	<i>22 075,6</i>	<i>22 921,5</i>	<i>23 797,3</i>
Текущи нелихвени разходи	3 855,0	3 853,5	3 948,9
Заплати и стипендии	3 796,3	3 794,8	3 890,2
Заплати	58,7	58,7	58,7
Стипендии	936,9	937,0	962,1
Осигурителни вноски	4 633,4	4 714,7	4 960,9
Издръжка	1 852,2	2 421,9	2 529,6
Субсидии - общо	1 663,8	2 233,5	2 341,3
Субсидии	188,4	188,4	188,4
Субсидии за осъществяване на болнична помощ			

КОНСОЛИДИРАНА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА			
	2011	2012	2013
Социално осигуряване и грижи			
Пенсии	10 798,1	10 994,4	11 395,7
Текущи трансфери, обезщетения и помощи за домакинствата	7 020,0	7 075,3	7 327,8
Здравноосигурителни плащания	1 971,2	2 012,3	2 061,1
	1 806,9	1 906,9	2 006,9
Прираст на държавния резерв и изкупуване на земеделска продукция			
Капиталови разходи	50,8	50,8	50,8
Резерв за непредвидени и неотложни разходи	3 698,0	3 808,7	3 978,8
- за структурни реформи и допълнителни фискални мерки	397,2	397,2	497,2
- бюджет	185,0	185,0	285,0
НЗОК	131,2	131,2	131,2
Народно събрание	130,1	130,1	130,1
Съдебна власт	0,5	0,5	0,5
- за предотвратяване, овладяване и преодоляване на последиците от бедствия	0,6	0,6	0,6
	81,0	81,0	81,0
Лихви			
Външни лихви	661,1	779,4	900,3
Вътрешни лихви	502,6	584,9	685,7
	158,5	194,6	214,6
Вноска в общия бюджет на ЕС	811,5	884,7	957,4
Първичен баланс (+/-)	-1 199,9	-429,6	22,6
Бюджетно салдо (+/-)	-1 861,0	-1 209,0	-877,7
Финансирание (+/-)	1 861,0	1 209,0	877,7

КОНСОЛИДИРАНА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА	2011	2012	2013
в % от БВП			
	35,3%	35,1%	34,7%
Общо приходи	27,8%	27,6%	27,5%
Данъчни приходи	12,5%	12,4%	12,4%
<i>Преки данъци</i>	2,3%	2,5%	2,7%
Корпоративни данъци	2,1%	2,3%	2,5%
от нефинансови предприятия	0,2%	0,2%	0,3%
от финансови институции	2,9%	2,7%	2,7%
Данък върху доходите на физическите лица	7,3%	7,1%	7,0%
Приходи на социалното и здравното осигуряване	5,1%	5,0%	5,0%
Осигурителни вноски за държавно обществено осигуряване	2,3%	2,1%	2,0%
Здравноосигурителни вноски	14,2%	14,2%	14,1%
<i>Косвени данъци</i>	8,9%	8,8%	8,8%
ДДС	5,2%	5,3%	5,3%
Акцизи	0,1%	0,1%	0,1%
Мита и митнически такси	0,0%	0,0%	0,0%
Такса върху производството на захар и изоглюкоза	1,0%	1,0%	1,1%
<i>Други данъци</i>			
	4,5%	4,2%	3,9%
Неданъчни приходи	0,4%	0,4%	0,4%
Трансфери от БНБ	4,1%	3,8%	3,6%
Други	2,1%	2,0%	1,9%
Приходи от такси	1,4%	1,3%	1,2%
Приходи и доходи от собственост	0,2%	0,2%	0,2%
Глоби, санкции и наказателни лихви	0,3%	0,3%	0,3%
Постъпления от продажба на нефинансови активи	0,1%	0,1%	0,1%
Приходи от концесии	-0,1%	-0,1%	-0,1%
Други неданъчни			
	3,0%	3,3%	3,3%
Помощи	0,0%	0,0%	0,0%
помощи от страната	3,0%	3,2%	3,2%
външни помощи			
Общо разходи и Вноска в общия бюджет на ЕС	37,8%	36,6%	35,8%
Общо разходи	36,7%	35,5%	34,6%
<i>Общо нелихвени разходи</i>	30,2%	29,1%	28,2%
Текущи нелихвени разходи	5,3%	4,9%	4,7%
Заплати и стипендии	5,2%	4,8%	4,6%
Заплати	0,1%	0,1%	0,1%
Стипендии	1,3%	1,2%	1,1%
Осигурителни вноски	6,3%	6,0%	5,9%
Издръжка	2,5%	3,1%	3,0%
Субсидии - общо	2,3%	2,8%	2,8%
Субсидии	0,3%	0,2%	0,2%
Субсидии за осъществяване на болнична помощ	14,8%	14,0%	13,5%
Социално осигуряване и грижи	9,6%	9,0%	8,7%
Пенсии	2,7%	2,6%	2,4%
Текущи трансфери, обезщетения и помощи за домакинствата	2,5%	2,4%	2,4%
Здравноосигурителни плащания			
Прираст на държавния резерв и изкупуване на земеделска продукция	0,1%	0,1%	0,1%
Капиталови разходи	5,1%	4,8%	4,7%
Резерв за непредвидени и неотложни разходи	0,5%	0,5%	0,6%

КОНСОЛИДИРАНА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА			
	2011	2012	2013
- за структурни реформи и допълнителни фискални мерки			
- бюджет	0,3%	0,2%	0,3%
НЗОК	0,2%	0,2%	0,2%
Народно събрание	0,2%	0,2%	0,2%
Съдебна власт	0,0%	0,0%	0,0%
- за предотвратяване, овладяване и преодоляване на последиците от бедствия	0,0%	0,0%	0,0%
	0,1%	0,1%	0,1%
<i>Лихви</i>			
Външни лихви	0,9%	1,0%	1,1%
Вътрешни лихви	0,7%	0,7%	0,8%
	0,2%	0,2%	0,3%
Вноски в общия бюджет на ЕС			
	1,1%	1,1%	1,1%
Първичен баланс (+/-)			
	-1,6%	-0,5%	0,0%
Бюджетно салдо (+/-)			
	-2,5%	-1,5%	-1,0%
Финансиране (+/-)			
	2,5%	1,5%	1,0%
Б В П			
	73 181,0	78 716,1	84 354,0

		Приложение № 3 към т. 3		
РАЗХОДНИ ТАВАНИ ЗА ПЕРИОДА 2011-2013 ГОДИНА		(в хил. лв.)		
№	Държавни органи, министерства, ведомства, Сметна палата, Комисия за финансов надзор, Национален осигурителен институт, Национална здравноосигурителна каса, Фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите" и Учителски пенсионен фонд	Разходен таван 2011 г.	Разходен таван 2012 г.	Разходен таван 2013 г.
	1	2	3	4
		4 185,6	4 185,6	4 185,6
1	Администрация на президента	77 750,0	77 750,0	77 750,0
2	Министерски съвет	1 992,0	2 692,0	1 992,0
3	Конституционен съд	269 291,0	269 491,0	269 491,0
4	Министерство на финансите	106 000,5	106 000,5	106 000,5
5	Министерство на външните работи	990 630,0	990 630,0	990 630,0
6	Министерство на отбраната	1 006 000,0	1 006 000,0	1 002 000,0
7	Министерство на вътрешните работи	148 495,0	148 495,0	148 495,0
8	Министерство на правосъдието	951 270,8	951 270,8	951 270,8
9	Министерство на труда и социалната политика	570 094,6	570 094,6	570 094,6
10	Министерство на здравеопазването	357 449,9	357 449,9	357 449,9
11	Министерство на образованието, младежта и науката	94 292,1	94 292,1	94 292,1
12	Министерство на културата	45 309,3	45 542,5	45 742,5
13	Министерство на околната среда и водите	82 771,2	82 771,2	82 771,2
14	Министерство на икономиката, енергетиката и туризма	248 216,2	248 216,2	248 216,2
15	Министерство на регионалното развитие и благоустройството	257 142,0	257 142,0	257 142,0
16	Министерство на земеделието и храните	68 137,4	68 137,4	68 137,4
17	Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията	33 656,6	33 656,6	33 656,6
18	Министерство на физическото възпитание и спорта	82 340,0	82 340,0	82 340,0
19	Държавна агенция "Национална сигурност"	7 000,0	7 000,0	7 000,0
20	Комисия за разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия			
21	Комисия за защита от дискриминация	2 160,0	2 160,0	2 160,0
22	Комисия за защита на личните данни	2 560,0	2 560,0	2 560,0
23	Комисия за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност	5 145,0	5 145,0	5 145,0
24	Национална служба за охрана	31 240,0	31 240,0	31 240,0
25	Национална разузнавателна служба	19 120,0	19 120,0	19 120,0
26	Омбудсман	2 128,0	2 128,0	2 128,0
27	Национален статистически институт	17 291,3	17 291,3	17 291,3
28	Комисия за защита на конкуренцията	3 605,2	3 605,2	3 605,2
29	Комисия за регулиране на съобщенията	10 121,9	10 121,9	10 121,9
30	Съвет за електронни медии	1 120,0	1 120,0	1 120,0
31	Държавна комисия за енергийно и водно регулиране	3 151,3	3 151,3	3 151,3
32	Агенция за ядрено регулиране	4 966,9	4 966,9	4 966,9
33	Държавна комисия по сигурността на информацията	4 960,0	4 960,0	4 960,0
34	Държавна агенция "Държавен резерв и военновременни запаси"	75 617,8	75 617,8	75 617,8
35	Сметна палата	15 056,1	15 056,1	15 056,1
36	Комисия за финансов надзор	9 360,5	9 360,5	9 360,5
37	Национален осигурителен институт в т.ч. Пенсии	8 233 576,6	8 330 754,2	8 639 066,7
38	Национална здравноосигурителна каса в т.ч. Здравноосигурителни плащания	7 006 300,0	7 061 167,4	7 313 100,9
39	Фонд "Гарантирани вземания на работниците и служителите"	1 986 342,0	2 086 342,0	2 186 342,0
40	Учителски пенсионен фонд	1 806 856,4	1 906 856,4	2 006 856,4
		1 866,3	1 666,3	1 566,3
		13 779,3	14 224,3	14 824,3

РАЗХОДНИ ТАВАНИ ПО ИЗВЪНБЮДЖЕТНИ ФОНДОВЕ И СМЕТКИ
ЗА ПЕРИОДА 2011 г.-2013 г.

№	Извънбюджетни фондове и сметки	(в хил. лева)		
		Разходен таван 2011 г.	Разходен таван 2012 г.	Разходен таван 2013 г.
	1	2	3	4
1.	Държавен фонд "Земеделие"	1 059 942,9	1 587 025,5	1 704 481,6
2.	Фонд за покриване на разходите за приватизация и следприватизационен контрол към Агенцията за приватизация и следприватизационен контрол	7 008,0	2 494,0	
3.	Извънбюджетна сметка на Националния фонд към министъра на финансите	2 371 411,7	2 253 855,2	1 902 778,9

**ПРОЕКТ НА СУБСИДИИ/ТРАНСФЕРИ ЗА БЪЛГАРСКАТА НАЦИОНАЛНА
ТЕЛЕВИЗИЯ, БЪЛГАРСКОТО НАЦИОНАЛНО РАДИО, БЪЛГАРСКАТА
АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ, ДЪРЖАВНИТЕ ВИСШИ УЧИЛИЩА И
ДЪРЖАВНИТЕ ВИСШИ ВОЕННИ УЧИЛИЩА
ЗА ПЕРИОДА 2011-2013 г.**

(в хил.лв.)

№	Българска национална телевизия, Българско национално радио, Българска академия на науките, Държавни висши училища и Държавни висши военни училища	2011 г.	2012 г.	2013 г.
	1	2	3	4
		60 100,0	60 100,0	60 100,0
1.	Българска национална телевизия	8 100,0	8 100,0	8 100,0
	в т.ч. по чл.70, ал.4, т.2 от Закона за радиото и телевизията	48 065,0	48 065,0	48 065,0
2.	Българско национално радио	5 918,7	5 918,7	5 918,7
	в т.ч. по чл.70, ал.4, т.2 от Закона за радиото и телевизията			
	Трансфери от бюджета на Министерството на образованието, младежта и науката за Българската академия на науките и държавните висши училища	349 118,9	349 118,9	349 118,9
		59 756,1	59 756,1	59 756,1
3.	Българска академия на науките	289 362,7	289 362,7	289 362,7
4.	Държавни висши училища			
	Трансфери от бюджета на Министерството на отбраната за държавните висши военни училища	21 610,4	21 610,4	21 610,4
5.	Държавни висши военни училища	21 610,4	21 610,4	21 610,4

**ПРОЕКТ НА РАЗМЕРИТЕ НА БЮДЖЕТНИТЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ЦЕНТРАЛНИЯ БЮДЖЕТ
И БЮДЖЕТИТЕ НА ОБЩИНИТЕ ЗА ПЕРИОДА 2011-2013 г.**

№	Показатели	(в хил. лв.)		
		2011 г.	2012 г.	2013 г.
1	2	3	4	5
Бюджетни взаимоотношения - Всичко				
-	от тях:	2 167 583,7	2 209 840,4	2 211 687,7
1.	Обща субсидия за делегираните от държавата дейности			
2.	Трансфери за местни дейности	1 828 681,2	1 834 300,4	1 836 147,7
	от тях:	248 692,5	253 640,0	253 640,0
2.1.	Обща изравнителна субсидия			
2.2.	За зимно поддържане и снегочистване на общински пътища	234 640,0	234 640,0	234 640,0
3.	Целева субсидия за капиталови разходи - Общо	14 052,5	19 000,0	19 000,0
	от тях:	90 210,0	121 900,0	121 900,0
3.1.	За екологични обекти			
3.2.	За изграждане и основен ремонт на общински пътища	20 000,0	20 000,0	20 000,0
3.3.	Целева субсидия по методика	42 500,0	50 000,0	50 000,0
		27 710,0	51 900,0	51 900,0

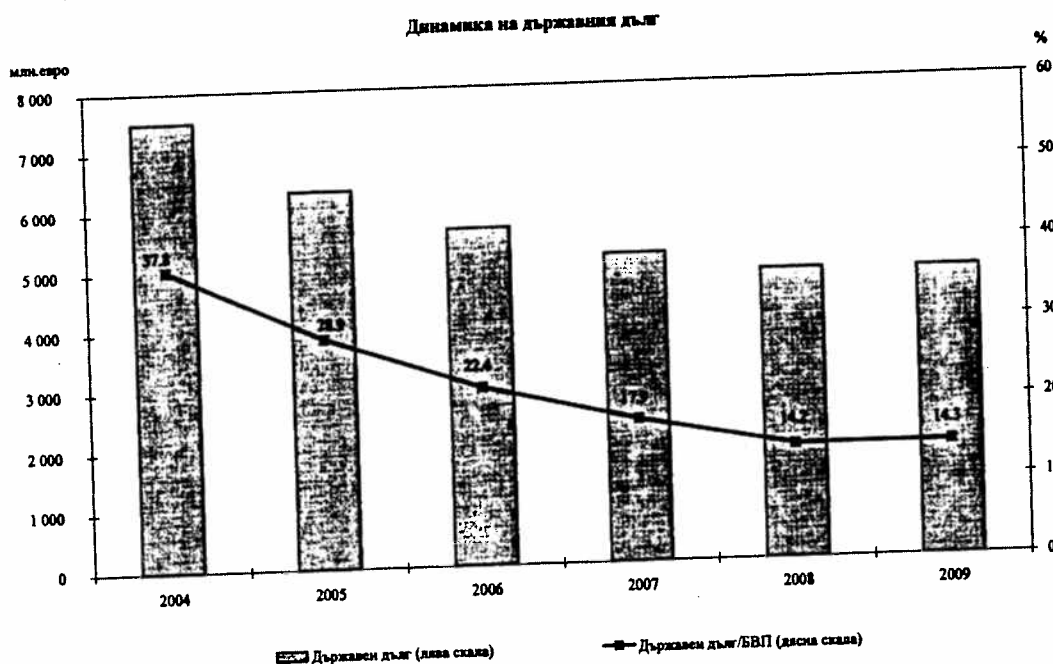
АКТУАЛИЗАЦИЯ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ДЪРЖАВНИЯ ДЪЛГ

2010 година

I. Размер и структура на държавния дълг 2009г.

Отчетените резултати за размера и структурата на държавния дълг напълно отговарят на поставените в действащата Стратегия за управление на държавния дълг 2009-2011 г.¹ цели. В номинално изражение държавните задължения отбелязват намаление от 13.1 млн. евро в сравнение с края на предходната година, като възлизат на 4 828.5 млн. евро. Съотношението държавен дълг/брутен вътрешен продукт² бележи незначително увеличение с 0.1%, достигайки в края на периода 14.3%, поради отчетения спад в размера на БВП, запазвайки обаче нивото на съотношението далеч под референтната горна граница от 25% фиксирана в Стратегията.

Таблица: Динамика на държавния дълг

Източник: МФ

Независимо от скромния размер на редукцията, следва да се отчете и акцентира на факта, че страната успя да запази тенденцията за намаляване на суверенните задължения за поредна година, като това намаление е реализирано в условия на силна нестабилност на международните капиталови пазари и разразяваща се суверенна дългова криза в Европа.

Сред основните причини, за този резултат са: извършените редовни погашения на обща стойност 420.3 млн. евро, осъществено през м. юни от Министерство на

¹ СУДД 2009-2011- използвано съкращение в текста

² БВП - използвано съкращение в текста

финансите¹ канцелиране на обратно изкупени глобални облигации с обща еурова равностойност 149.2 млн. евро и благоприятната промяна в курсовете на валутите, в които е деноминиран дълг, различни от еврото и лева.

Друга съществена причина е отрицателната нетна емисия вътрешен дълг в размер на (-87.4 млн. лв.), довела до намаляване на вътрешния държавен дълг с 32.6 млн. евро, който в края на годината достига до 3 009.5 млн. лв. (1 538.7 млн. евро). Като отношение към БВП, това представлява 4.5 %. От тях 2 705.3 млн. лв. (89.9%) е дълг по ДЦК, емитирани за финансиране на бюджета, а останалите 304.1 млн. лв. (10.1%) представлява дела на ДЦК, емитирани в подкрепа на структурната реформа.

Реализираното през годината брутно финансиране е в размер на 488.7 млн. лв., формирано от пласираните емисии ДЦК в следните матуритетни сегменти: 10-годишни ДЦК в размер на 157.5 млн. лв. и 5-годишни ДЦК в размер на 288.0 млн. лв., от тях са 5-годишни ДЦК (от 2006 г.), в размер на 70.0 млн. лв., 5-годишни ДЦК (от 2007 г.) - 115.0 млн. лв. и 5-годишни ДЦК (от 2009 г.) съответно 103.0 млн. лв. В краткосрочния сегмент са предложени три емисии на 3-месечни ДЦК на обща стойност 43.2 млн. лв.

В резултат на преотварянето на средносрочни емисии с кратък остатъчен матуритет, средният остатъчен матуритет на емисиите в обръщение на вътрешния пазар намалява с 2-месеца, като в края на периода достигна 4 г. и 5 месеца.

Интересът към пласирания от правителството вътрешен дълг бе променлив през годината, с подчертана инвеститорска активност в началото и особено в края на периода, като резултат от провежданата от правителството гъвкава и адекватна на текущата пазарна конюнктура политика.

И през тази година търсенето превишаваше предлагането, като постигнатите осреднени коефициенти на покритие по отделните видове ценни книжа са както следва: за 3 месечните съкровищни бонове, 5-годишните и 10-годишните ДЦК съответно: 1.25, 1.95 и 1.99, а за преотворените емисии, емитирани през 2006 и 2007 г. с приблизителни остатъчни матуритети към датите на отваряне 2 и 3 години – съответно 2.99 и 2.01. Емитирането на 10-годишните книжа бе съобразено както с необходимостта от поддържането на подходящ инструмент с цел изчисляването на дългосрочен лихвен процент за оценка степента на сближаване със страните членки на ЕС, така и в изпълнение на залегналите в действащата СУДД 2009-2011 г. цели за приоритетно заемане на вътрешния пазар.

Пласираните на вътрешния пазар емисии бяха деноминирани в национална валута и с фиксирани лихвени купони.

Общият размер на извършените плащания през 2009 г. възлиза на 684.5 млн. лв., в това число 543.5 млн. лв. амортизационни плащания и 141.0 млн. лв. лихвени разходи.

Намиращите се в обръщение ДЦК, емитирани за структурната реформа, в края на изминалата година са в номинален размер на 304.1 млн. лв., което представлява намаление с 33.1 млн. лв. в сравнение с края на 2008 г. Намалението е в резултат на извършените планови погашения и отрицателна валутно-курсова разлика, генерирана от деноминирани в щатски долари облигации по ЗУНК².

Размерът на външния държавен дълг към края на 2009 г. е 3 289.8 млн. евро, което представлява ръст с 19.5 млн. евро в сравнение с предходната година. През 2009 г. не бяха емитирани ДЦК на външните пазари. Основните фактори за регистрираното положително нетно външно финансиране са получените два заема от типа DPL³, с

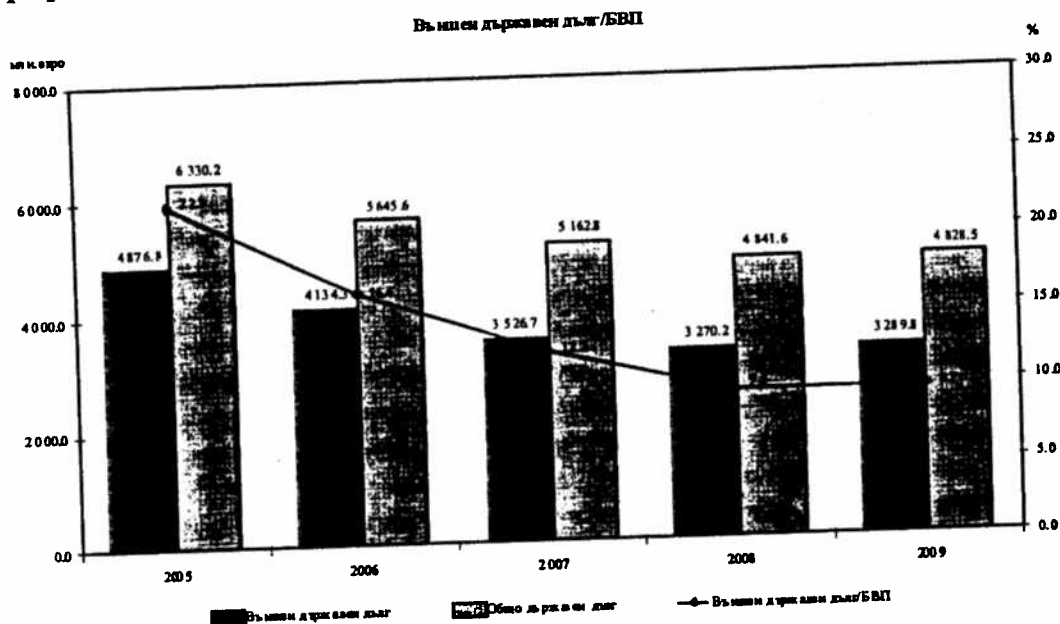
¹ МФ - използвано съкращение в текста

² Държавни ценни книжа, емитирани на основание на Закона за уреждане на необслужваните задължения, договорени до 31.12.1990 г.

³ Development Policy Loans

кредитор Международната банка за възстановяване и развитие¹ на обща номинална стойност – 251 млн. евро., които компенсират намалението в резултат на канцелирането на обратно изкупените през 2008 г. глобални облигации (17 млн. евро и 184.2 млн. щ.д.), редовната амортизация на дълг и отчетената отрицателна валутно-курсова разлика. Съотношението на външния държавен дълг към БВП се запазва практически непроменено и възлиза на 9.7%.

Графика: външен държавен дълг/БВП

Реализираното през годината финансиране до голяма степен предопредели настъпилите промени в структурата на дълга по кредитори. Относителния дял на дълга към МБВР се увеличи с 6.5 п.п.² като достига до 30.9%. Частта на облигациите, емитирани на международните капиталови пазари намалая с 5.2 п.п. до 47.9%. В резултат на тези промени дела на дълга с кредитор Европейска инвестиционна банка³ се увеличава и в края на 2009 г. е 12.4%.

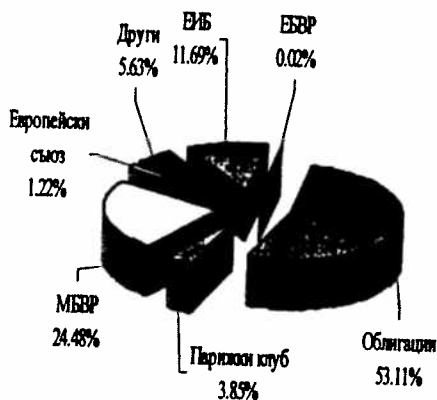
Графика: Структура на външния държавен дълг по кредитори

¹ МБВР – използвано съкращение в текста

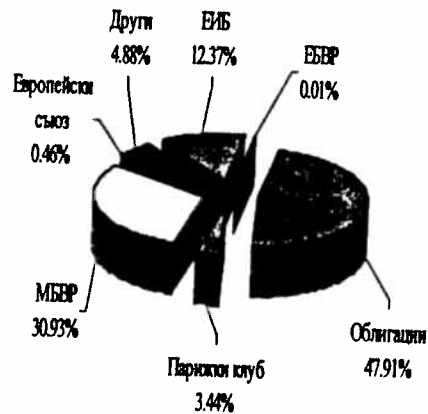
² Процентни пункта

³ ЕИБ – използвано съкращение в текста

31 декември 2008 г.

31 декември 2009 г.

В структурата на външния дълг по видове дългови инструменти към края на годината единствено държавните заеми (с кредитор МБВР) и държавните инвестиционни заеми¹, администрирани по бюджетите на министерствата са с положителен нетен резултат. Делът на ДИЗ в края на 2009 г. възлиза на 23.5% от външния държавен дълг, но предвид характера и спецификата им – основно предназначени за финансиране на важни инфраструктурни проекти и социални програми, се очаква и в бъдеще дела им да се увеличава.

Нетното външно финансиране за годината е положително и е на стойност 186.0 млн. евро.

Договарянето и усвояването на държавни заеми² от тип DPL с плаващ лихвен процент, поради предложените по-изгодни условия и канцелирането на дълг с фиксирани проценти, не промениха превеса на дълга с фиксирани лихви, който в края на периода е 69.2%.

Извършените плащания за обслужване на задълженията по външния държавен дълг през годината са в размер на 322.2 млн. евро, в това число главници - 139.0 млн. евро и 183.2 млн. евро лихви.

Отчетената динамика в нивата и структурата на вътрешния и външен държавен дълг рефлектираха в съответни промени във валутната и лихвена композиция на държавния дълг.

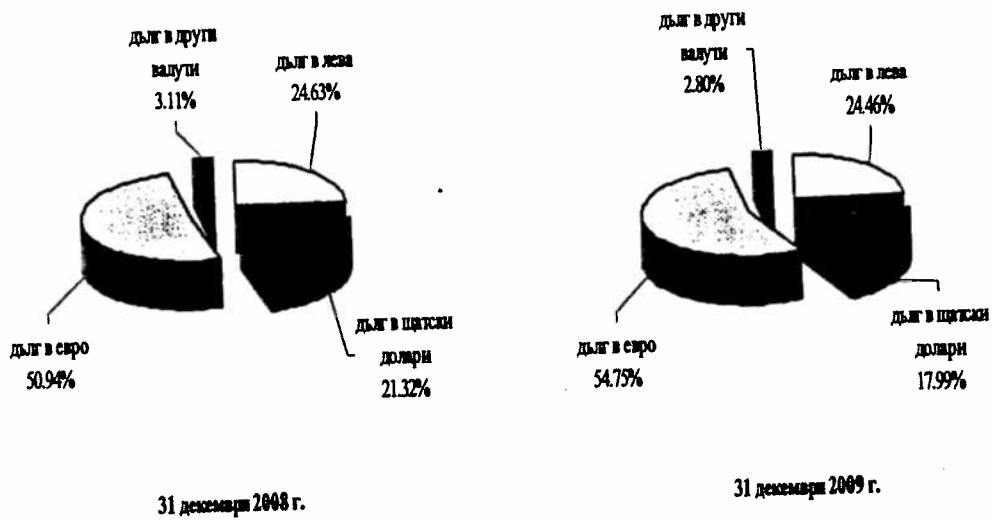
Спрямо края на 2008 г. частта на дълга, деноминирана в рисково неутрални валути, достигна почти 80% - в това число 54.7% в евро и 24.5% в национална валута. Отчетената промяна е основно в резултат на усвояванията на външен дълг в евро и канцелираните суми в щатски долари и напълно съответства на поставената в действащата СУДД 2009-2011 г. цел за поддържане на този процент над 75%.

¹ ДИЗ – използвано съкращение в текста

² ДЗ – използвано съкращение в текста

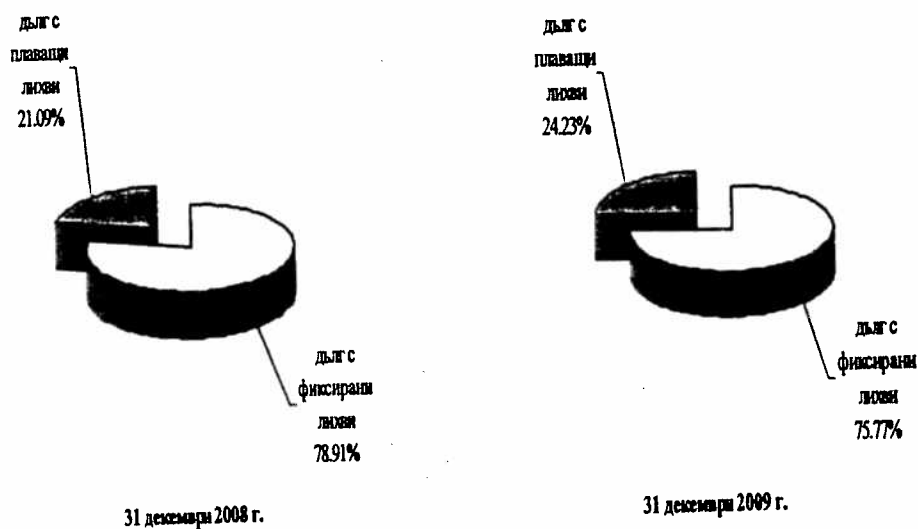
Регистрираното намаление на дела на дълга в щ.д. е с 3.3 п.п., а на този в други валути с 0.3 п.п. Респективните дялове на тези дългови задължения в края на 2009 г. са съответно 18.0% и 2.8%.

Графика: Валутна структура на държавния дълг

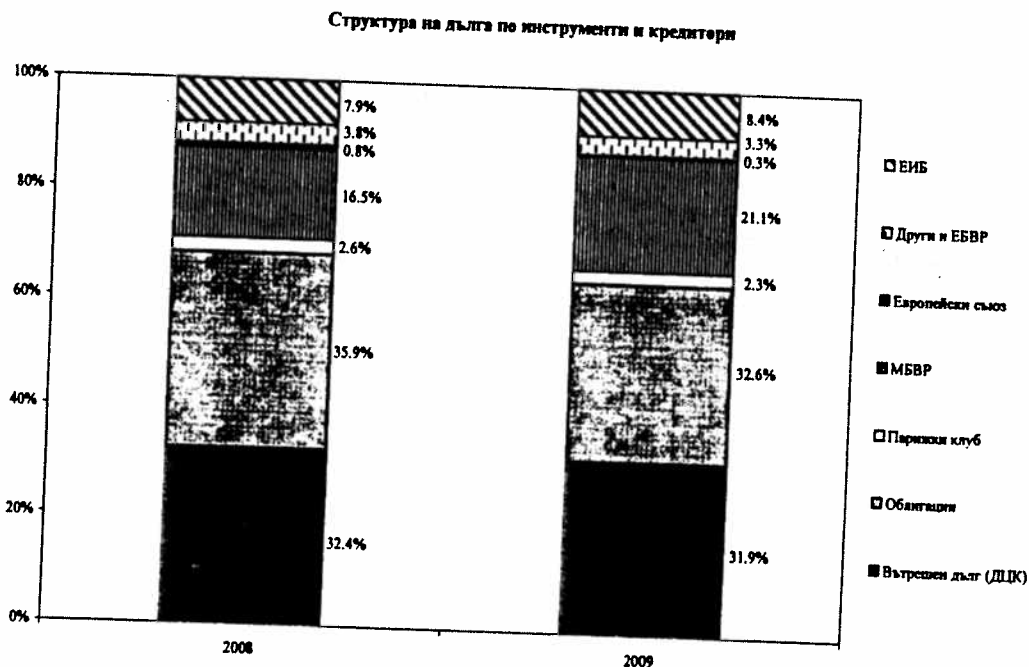
Макар и слабо редуциран (с 3.1 п.п.) дълга с фиксирани лихви остава преобладаващ с дял от 75.8%. В условия на понижени международни лихвени нива, в резултат на световната икономическа и финансова криза, лекото увеличение на дела на дълга с плаващи лихви е благоприятно и в посока реализиране на икономии от планиран бюджетен ресурс за покриване на разходите по дълга. С отчетения резултат се изпълнява ограничението, свързано с лихвената структура на дълга в СУДД 2009-2011 г. за поддържането ѝ над 70%, целящо постигане на по-добра прогнозируемост и предвидимост на дължимите лихвени плащания.

Графика: Лихвена структура на държавния дълг

В структурата по видове инструменти, доминираща остава дела на задълженията по ДЦК – 64.5% (емитирани на вътрешния и външен пазар), въпреки извършеното канцелиране. Държавните заеми са с дял от 35.5%.

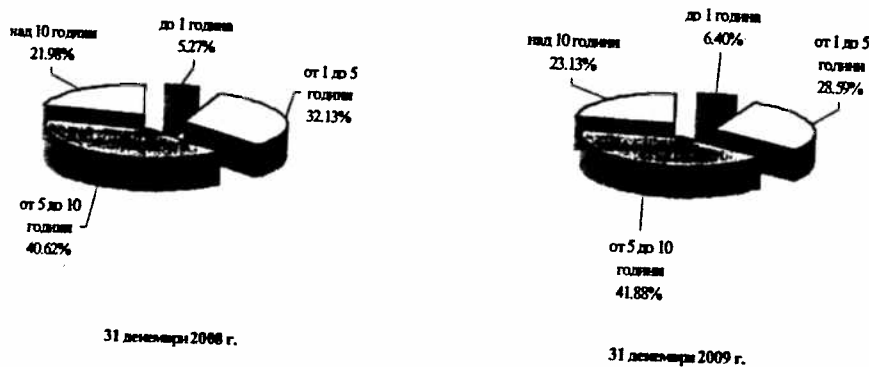
Графика: Структура на държавния дълг по инструменти и кредитори

Източник: МФ

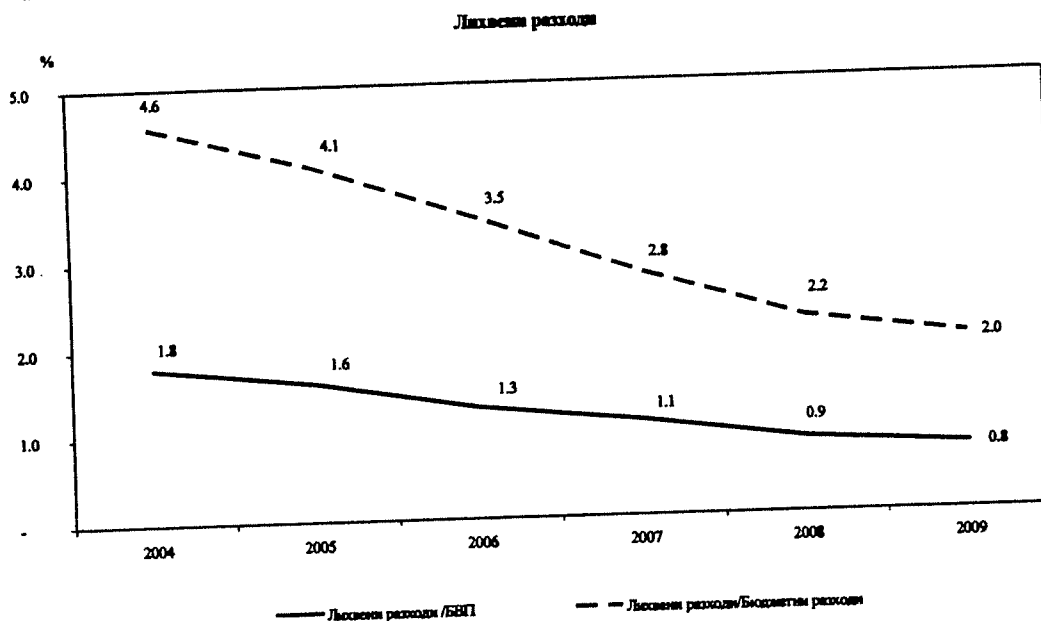
Държавният дълг остава добре разсрочен във времето, като в интервала от 5 до 10 г. е съсредоточен преобладаващия дял суверенни задължения – 41.9%. Дългът в останалите матуритетни сегменти се разпределя както следва: до 1 г. – 6.4%, от 1 до 5 – 28.6% и над 10 г. – 23.1%.

Графика: Остатъчен срок на държавния дълг

В сравнение с предходната година, плащанията по дълга през 2009 г. бележат намаление с близо 0.5 млрд. евро, което се дължи основно на пониженото ниво на държавния дълг и благоприятни нива на валутните курсове на чуждестранните валути, в които е деноминиран дълга, различни от еврото, както и нивата на международните лихви. Обслужването на дълга за периода е в размер на 672.2 млн. евро, в това число главници 416.9 млн. евро и лихви 255.3 млн. евро. И двете съотношения на показателя лихвени разходи към БВП и към общите бюджетни разходи са намаляващи, като първото остава под 1%, а второто е в размер на 2%.

Графика: Лихвени разходи по дълга

Източник: МФ и НСИ

И през изминалата 2009 г. бе следван консервативния и силно рестриктивен подход в управлението на гарантирания от държавата дълг към външни кредитори, който отбеляза намаление с 22.2 млн. евро, достигайки нива от 612.1 млн. евро. Основна причина за това са реализираните планови погашения и отчетената разлика във валутните курсове. Като процент от БВП държавногарантираните задължения представляват 1.8%.

През годината размерът на заделения в централния републикански бюджет ресурс за покриване на риска от активиране на държавни гаранции бе намален със 185 хил. щ.д. (244.7 хил. лв.) поради изплащане на просрочие по дължими суми от страна на „Топлофикация Перник“ към МБВР. До края на отчетния период дружеството възстанови доминантната част от изплатените средства в размер на 239.78 хил. лв.

Частичното активиране на държавната гаранция еднозначно предопределя следването и в бъдеще на силно ограничителната политика по одобряване на нови държавни гаранции, респективно прецизен избор на бенефициенти, особено в условия на криза, която засилва допълнително натиска върху публичните предприятия и потенциално увеличава възможността от разходване на предвидените в резерва бюджетни средства.

II. Основна цел на управлението на държавния дълг и действия за нейното постигане

На база очакванията за изменение в стойностите на основните макроикономически показатели в краткосрочен и средносрочен план, в контекста на състоянието на вътрешната и международна пазарна конюнктура, както и предвид направената оценка на рисковете, свързани с текущата структура и индикатори на държавния дълг, дефинираната в действащата Стратегия за управление на държавния дълг цел остава непроменена, нейните подцели се запазват, като се отчита следната специфика:

1. Контролирано увеличение размера на дълга.

Провежданата рестриктивна и благоразумна политика по управление на дълга ще бъде следвана и през настоящата година, в подкрепа усилията на правителството за запазване на макроикономическата стабилност на страната. В средата на настоящата година Народното събрание прие актуализирания Закон за държавния бюджет на Република България за 2010 г. (ЗДБРБ), влизащ в сила от 1 август 2010 г., фиксиращ минимален размер на фискалния резерв¹ от 4.5 млрд. лева и бюджетен дефицит/БВП в размер на (- 4.8%) на касова основа.

Концептуалната идейна основа на създаването на ФР, бе той да покрива плащанията по държавния дълг в краткосрочен план - до 1 година. В периода 2010 г. - 2011 г. на годишна база обслужването на правителствените задължения, в т.ч. главници и лихви е около 0.7 млрд. евро². Освен необходимостта да се провизират средства за покриване на плащанията по дълга, следва да се отчетат и допусканията за периода за нивата на други параметри, влияещи върху размера на резерва, като например: приходи от приватизация, нетен размер на финансирането на директни плащания за земеделски производители, изплащани от държавен фонд „Земеделие“, както и средства за възмездно финансиране, придобиване на дялове и акции и друго финансиране. Влияние оказва също и размера на клиринговите разчети (пасивни и активни салда).

При хипотеза, която към момента е в сила, за по-продължително възстановяване на икономиката на Евросъюза, поради фискалните проблеми на някои европейски страни, подкрепена от запазването на основната лихва от Европейската централна банка за 14-ти пореден месец, анонсирано на 8.07.2010 г. както и предвид уязвимостта на отворения тип икономика каквато е нашата, предопределя анализирането на възможността за използване на различни дългови източници за финансиране на ФР, които могат да бъдат използвани за поддържането му на адекватно ниво. Планирания за настоящата година бюджетен дефицит от 4.8% (от БВП) също е предпоставка за увеличаване на държавния дълг.

В този смисъл, освен възможността за емитиране на ДЦК на международните капиталови пазари³, през оставащите две години от действащата СУДД 2009-2011 с подчертан приоритет ще бъде стимулиране развитието на ефективен и ликвиден вътрешен пазар, като характеристиките (обем, матуритет, лихвени условия и др.) на новоемитираните ДЦК ще се определят в зависимост от текущата пазарна конюнктура и състоянието на финансовите пазари в страната. Очаква се също да продължат усвояванията по сключени стари и нови ДИЗ, ориентирани към изграждане преди всичко на съвременна пътна инфраструктура на страната, както и в подкрепа на социалната политика на правителството. Оценяват се възможности за финансиране и от

¹ ФР – използвано съкращение в текста

² В разчетите са предвидени средства за обслужване на активните към момента заеми, определени допускания за ново финансиране и е включен резерва за покриване на риска от активиране на държавни гаранции.

³ МКП – използвано съкращение в текста

международните финансови институции¹. В допълнение, се планира стартиране до края на 2010 г. усвояванията на средства по Кредитно споразумение с ЕИБ за структурен програмен заем, имащ за цел осигуряване на национално съфинансиране на редица проекти.

В този смисъл размерът на държавния дълг плавно ще се увеличава, като отношението към БВП ще се запази на нива под фиксираната в СУДД 2009-2011 г. граница.

Освен определяне на такава граница за стойността на този показател се предвиждат и конкретни мерки, гарантиращи спазването му до края на периода, като следствие от провежданата консервативна заемна политика, предполагаща извършване на анализ на ефектите от нея, както и оценка на възможностите за генериране на обществени ползи. Подобен предпазлив подход при увеличаване на държавните задължения ще се следва през целия период, отчитайки негативния ефект от големия брутен външен дълг (% БВП) и постепенно увеличаващия се общински дълг.

Финансирането на проекти от публичния сектор чрез държавногарантирани заеми ще следва досега установената законово регламентирана практика, предполагаща аналитичен и рестриктивен подход, позволяващ в същото време упражняване на обществен мониторинг и контрол.

Осъществяването на заемна политика по предначертаната схема ще гарантира запазване на индикативните параметри на дълга, съблюдаване на законово установените лимити за държавния дълг, както и ще повлияе на разходите по обслужването му.

2. Ограничаване на бюджетните разходи за обслужване на дълга.

За следващия две годишен период се очаква поддържане на тенденцията за ограничаване на съотношенията разходи за обслужване на дълга към бюджетни разходи и респективно към БВП. Изпълнението на поставената подцел, се обезпечава основно по две направления – от една страна осъществяване на стриктно наблюдение и контрол на съотношението дълг/БВП и от друга, придържане към лимитите определени за валутната и лихвената структура на държавните задължения в СУДД 2009-2011 г.

- Валутна структура

Предвид спецификата на условията и конкретните параметри, определени от текущата пазарна конюнктура, средносрочните тенденции на развитие на финансовите пазари в страната и в глобален мащаб, както и в контекста на макроикономическата рамка – действащ валутен борд, фиксиран постоянен курс на лева спрямо единната валута, пълноправно членство на страната в ЕС, а и не на последно място - приходи от экспорт със значителен дял на постъпления в евро, валутната структура на дълга до голяма степен е предопределена.

Приоритетното финансиране с ресурс от местния пазар е предпоставка за увеличаване на относителния дял на дълга, деноминиран в лева и евро. При изгодни условия планираното ново външно заемане, ще бъде договаряно в евро. Предвид текущите стойности на отношението евро/долар и въз основа очакванията на пазара за по-продължително девалвиране на единната валута е възможно, ако аналитичната експертиза доказва икономическа целесъобразност да бъде емитиран дълг в щатски долари. Принципно, през следващите две години ще бъде следван стратегическият приоритет в управлението на държавните задължения, насочен към поддържане дела на задълженията, деноминирани в евро и в национална валута на нива, фиксирани в СУДД 2009-2011 г.

¹ МФИ – използвано съкращение в текста

- Лихвена структура

Провеждането на ефективна разходна политика предполага максимално точно определяне на бюджетния ресурс за покриване на разходите по дълга. В голяма степен, увеличаването на частта на дълга с фиксирани лихви (в евро и лева) ограничава необходимостта от заделянето на допълнителни фондове за покриване на риска от изменения в планираните нива на лихвите (валутите). Предвид очакванията за плавно увеличаване на лихвите на еврото, и през следващия двугодишен период делът на дълга с фиксирани купони плавно ще се увеличава, основно в резултат на новоемитирания вътрешен дълг, изцяло предвиден за пласиране при такива параметри, вероятното емитиране на емисия глобални облигации на МКП, както и на част от усвояванията по външните заеми. Следва обаче да се отчете и факта, че в условията на отворена икономика, каквато е нашата, евентуални спадове в растежите на водещите икономики ще рефлектира в намаление на цената на предлагания финансов ресурс и следователно ще рефлектира в увеличаване обема на заделените средства в държавния бюджет за обезпечаване на разходите по дълга. С други думи, делът на дълга с плаващи лихвени купони трябва да бъде планиран и определен в разумни граници.

Към края на 2010 г. се планира процентните съотношения лихвени разходи/бюджетни разходи и лихвени разходи/БВП да са близки до тези от 2009 г.

3. Осигуряване на стабилни източници за финансиране на бюджета и рефинансиране на дълга

Предвид сложната икономическа и финансова обстановка в международен план, и нейното отражение върху страната, както и силната динамика на пазара на суверен дълг, оценявани и анализирани са всички дългови инструменти, които при необходимост могат да се използват поотделно или в подходяща комбинация за запазване ролята на ФР на гарант за макроикономическата стабилност на страната, както и за финансиране на бюджетния дефицит.

3.1. Пазарно-ориентирано финансиране

Пазарно-ориентираните дългови източници за финансиране можем да ги открием като такива на местния и международните капиталови пазари.

3.1.1. Вътрешен пазар

Емитирането на ДЦК на вътрешния пазар, като форма на пазарно-ориентирано финансиране, ще продължи да бъде от приоритетно значение в дълговата политика на МФ. Отчитайки състоянието и развитието на финансовата система както в страната, така и в международен план и с оглед на заявеното намерението за осъществяване на гъвкава и адекватна на финансовата ситуация емисионна политика за пазарно финансиране, МФ ще продължи усилията си за развитие на пазара на ДЦК.

Усилията в тази насока включват разнообразяване на предлаганите и утвърдени на пазара книжа със срочност 3, 5 и 10 години книжа, чрез разширяване на матуритетната и валутна структура на новоемитираните ДЦК. Намерението на МФ е насочено към запълване на матуритетните сегменти в късия и дългия край на дълговата крива чрез пускане в обращение на 15-годишна емисия ДЦК деноминирана в евро, както 1-годишни емисии съкровищни бонове, деноминирани в лева. Удължаване на дълговата крива има за цел да удовлетвори търсенето на институционалните инвеститори (пенсионни фондове и застрахователни дружества) към книжа с дълъг инвестиционен хоризонт и оптимално съотношение риск/доходност. Предлагаането на деноминирани в

евро ДЦК също така предоставя възможност за привличане на чуждестранни участници на вътрешния дългов пазар. Основните мотиви за предлагането на нови емисии едногодишни ДЦК са свързани с подобряване на условията за пласмент, както и предлагането на бенчмаркови инструменти в късия край на кривата на доходността, където респективно се очаква и по-ниска рискова премия, спрямо съответния бенчмарк. Разнообразяването на емисионната политика на вътрешния пазар ще бъде в рамките на заложените в Закона за държавния бюджет на Република България за 2010 г. лимити за поемане на нов дълг и размер на дълга в края на 2010 г.

През 2011 г. МФ планира брутно финансиране на вътрешния дългов пазар в размер на около 800 млн. лв., като възнамерява да предлага ДЦК със стандартизиран матуритет от 3, 5 и 10 години, както и да преотваря дългосрочната емисия в евро.

3.1.2. Външен пазар

Министерство на финансите ще продължи да наблюдава международните капиталови пазари и възможностите, които тези пазари предоставят за пазарно-ориентирано финансиране. Емитирането на държавни облигации на международните капиталови пазари се осъществява чрез емисии на еврооблигации или глобални облигации на пазари, които са извън обхвата на паричните власти на държавата-емитент.

Еврооблигациите са подходящ инструмент за издаване на деноминирани в евро книжа, тъй като основните инвеститори в деноминирани в евро инструменти са базирани в Европа, като от тях банките имат най-голям дял. Разразилата се дългова криза в Европа и нежеланието на европейските банки за поемане на нови рискови експозиции са фактори, които понастоящем частично ограничават търсенето на суверенни книжа на държави от развиващи се пазари, към които, въпреки своите особености, принадлежи и България.

В този смисъл, отчитайки възможността предвидена в действащия закон за държавния бюджет министърът на финансите след решение на МС да емитира държавни ценни книжа на международните пазари в размер до 2 млрд. лв. или тяхната равностойност в друга валута при условия на последваща ратификация, МФ ще продължи внимателно да следи и анализира международната пазарна конюнктура.

Към момента България притежава в обръщение две емисии глобални облигации в евро с купон 7.5%, с падеж 15.01.2013 г. и в щатски долари с купон 8.25% и падеж 15.01.2015 г. Наближаващият падеж на облигациите от една страна скъсява еталонната суверенна крива на доходност, която се използва от банките като базова доходност при изчисляването на лихвените проценти по търговски и други кредити, а от друга предопределя необходимостта от набавяне на необходимия за тяхното изплащане финансов ресурс.

С цел минимизиране на валутния риск при обслужване на държавния дълг е необходимо експозицията на дълговите плащания да бъде с преобладаващ дял в лева и евро, което е залегнало и в приетата от Министерския съвет СУДД 2009-2011г. Минимизирането на валутния риск при излизане на международните пазари може да бъде осъществено чрез:

- Емитиране на книжа деноминирани в евро;
- Емитиране на книжа в друга валута чрез последващо хеджиране на поемания валутен риск.

Периодът от началото на 2010 г. до края на м. април се характеризираше с благоприятна пазарна среда, която бе използвана от редица държави от Централна и Източна Европа за излизане на пазарите с нови емисии еврооблигации деноминирани в

евро, еврооблигации в швейцарски франкове, еврооблигации в йени и глобални облигации в щатски долари.

Изпитваните фискални трудности от някои страни-членки на Еврозоната и несигурността от времеви порядък и ефикасност на предприеманите коригиращи мерки, доведоха до временен застой на еврооблигационния пазар на стария континент. Тези обстоятелства предопределиха форма на преориентиране на част от суверените към финансиране в долари на американски пазар.

При оценка възможностите за пласиране на емисия ДЦК на МКП приоритет ще бъде отчитането на редица обстоятелства – от една страна изключително прецизна експертиза и оценка на параметрите на емисията, предвид нейното директно отражение върху нивото и структурата на дълга (респ. разходите), включително момента на нейното пласиране, и от друга - да се има предвид, че това е сложен и продължителен процес, който още преди да стартира предполага извършването на значителна по обем дейност, свързвана с изискванията на националното законодателство, приемане на критерии и осъществяване на избор на банка мениджър и правни консултанти по английско и българско право, изготвяне на информационен меморандум и проспект и редица др. дейности, обичайно съпътстващи излиза на международните пазари.

3.2. Допълнително заемно финансиране

3.2.1 Финансиране от официални кредитори

В най-новата история на България международните финансови институции имат съществена роля за икономическото развитие, чрез оказване на широка финансова и техническа помощ. Както поради сравнително ограничените възможности на страната в недотам далечното минало, да се финансира свободно и пазарно-ориентирано от капиталовите пазари (преди всичко поради трудностите, свързани с реструктурирането на публичните финанси и прехода към пазарна икономика), така и поради цената на възможното пазарно финансиране (отсъствието на инвестиционен клас рейтинг, недоверието на инвеститорите и др.), утвърдиха една водеща роля на заемното финансиране по линия на официалните кредитори. Отчитани бяха и обстоятелствата, че МФИ предоставят сравнително улеснен достъп до дългосрочни ресурси при изгодни финансови параметри, но обвързани разбира се с изпълнението на определени ангажменти и програми за реструктуриране от страна на правителството. Равни по значение са и обстоятелствата, свързани с достъпа до експертизата на тези институции, както и контрола им върху финансираните програми и проекти, а не на последно място и въвеждането и прилагането на най-добрите практики и международни стандарти. С кредитори като Световна банка (СБ), Европейския съюз (ЕС) и Международния валутен фонд (МВФ) България има установени традиционно добри взаимоотношения в резултат на дългогодишно сътрудничество.

Външното финансиране през настоящата година ще бъде ориентирано основно по линия на планираните усвоявания по държавни инвестиционни заеми и в подкрепа усвояванията на ресурс от европейските фондове. В ЗДБРБ за 2010 г. и в проекта на закон за следващата година са включени общо пет проекта за финансиране с държавни инвестиционни заеми, основно за развитие на инфраструктурата.

Одобрените държавногарантирани заеми за предстоящия двугодишен период са предназначени за улесняване достъпа до висшето образование и в подкрепа реформите в железопътния транспорт.

4. Поддържане на тясна координация и информираност между МФ и БНБ, Евростат и МВФ, рейтингови агенции.

4.1 Отношения с БНБ

Министерството на финансите продължава активно и ефективно да работи и да си сътрудничи с БНБ в качеството ѝ на агент по дълга. Във връзка, най-вече с регламентирането на процедурите при емитирането на държавни ценни книжа деноминирани в евро, Договора за агентство по държавни дългове между Министерството на финансите и БНБ, претърпя промени. Провежда се активна кореспонденция между двете институции свързана с въпросите предизвикани от напредналия процес на интеграция в Европейския съюз в съответствие с изразената подкрепа за проекта на ЕЦБ – TARGET 2 – SECURITIES. Често разисквани въпроси са усъвършенстването и развитието на електронната система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК (ЕСРОТ) и системата за провеждане на аукциони и подписки за продажба на ДЦК (АДЦК), предизвикано от динамиката на пазарната среда и съответно разширяването на възможния кръг от използвани инструменти на пазара на ДЦК. Предстои да бъдат внесени промени в Закона за държавния дълг свързани с регламентацията на дейността на поддепозитарите при извършване на сделки с ДЦК. С помощта на процедури за обмен на информация и оценки за състоянието на финансовата система се намаляват рисковете от нарушаване на финансовата стабилност на държавата.

4.2 Отношения с Евростат

С интензивно развитие и бърз напредък се характеризира и сътрудничеството с различни европейски институции, във връзка с постите ангажименти на България за редовно предоставяне на статистическа информация, в качеството си на пълноправен член на ЕС. По силата на Регламент на Съвета № 479 от 25.05.2009 г. за прилагане на Протокола за процедурата при прекомерен дефицит МФ изготвя и предоставя на европейската статистическа централа (Евростат) преди 1 април и 1 октомври всяка година, Нотификационни таблици за дефицита и дълга (НТДД), както и тримесечни данни за дълга на сектор "Държавно управление" (съгласно изискванията на Регламент № 1222/2004 на Съвета от 28 юни 2004 г.). Освен подобряване на обхвата на предоставяната информация, в съответствие с методологическите разпоредби на ЕК, напредък в областта на държавната финансова статистика е постигнат и по отношение предоставянето на консолидирани данни за дълга на сектор „Държавно управление“ и на неговите под сектори “Централно правителство”, “Общини” и “Социално осигурителни фондове”, съгласно изискванията на Европейската централна банка.

През м. септември 2010 г. се очаква регулярна методологическа визита на висши експерти от Евростат с цел анализ на използваните източници на информация, както и степента на надеждност на предоставяните на ЕК данни, основно чрез НТДД.

Усилията през периода ще са насочени към постигане на оптимална степен на хармонизация на предоставяните данни с указанията на европейските методологически регламенти.

4.3 Отношения с рейтинговите агенции

Към настоящия момент Република България поддържа договорни отношения с три рейтингови агенции – Moody's, Standard&Poor's и Японската рейтингова агенция (JCRA). По този начин са обезпечени нуждите на страната от кредитни рейтинги, присъдени от международно признати рейтингови агенции, което е важно условие за осигуряване достъпа на България до капиталовите пазари. Основно направление в регулярно осъществяваните комуникации с рейтинговите агенции е организирането на годишните им посещения, подготовката на необходимите в тази връзка презентации,

съдържащи преглед на основни макроикономически параметри на страната и допускания за тяхното изменение в средносрочен времеви аспект, както и организиране на конферентни разговори при необходимост. Всички тези дейности имат за цел подпомагане на процеса по реално оценяване на текущото икономическо състояние на страната. Навременното, точно и пълно предоставяне на информация е от съществено значение за повишаване на доверието на инвеститорите.

Към днешна дата страната ни няма действащ договор за присъждане на суверенен кредитен рейтинг с рейтингова агенция Fitch. Предвид обаче задълженията на агенцията към други субекти, рейтинговани от тях (търговски банки, предприятия и др.) представители на агенция Fitch продължават да осъществяват наблюдение на макроикономическата ситуацията в страната ни, което ще бъде отразено в изготвяните от тях доклади.

